

A Víz Keretirányelv hazai megvalósítása

KONZULTÁCIÓS ANYAG

IPOLY

alegység vízgyűjtő-gazdálkodási terv tervezete alapján

közreadja:

**Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság,
*Közép-Duna-Völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság***

készítette:

VKKI-KÖVIZIG-ek Konzorciuma és az ÖKO Zrt. vezette vállalkozói Konzorcium

2009. május

TARTALOM

MIÉRT ÉRDEMES RÉSZT VENNIE A KONZULTÁCIÓS FOLYAMATBAN?	1
1 BEVEZETŐ	3
1.1 A vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés	4
3.2.1. A tervezés módszertani elemei	5
1.2 A konzultációban való részvétel módja	9
1.3 Konzultációs kérdések	10
2 A VÍZGYŰJTŐ LEÍRÁSA ÉS A JELENTŐS VÍZGAZDÁLKODÁSI PROBLÉMÁK	12
2.1 A vízgyűjtő leírása	12
2.1.1. A vízgyűjtő földrajza	12
2.1.1.1 Geográfia, geológia és talaj	12
2.1.1.2 Éghajlat	13
2.1.1.3 Településhálózat, gazdaság	13
2.1.2. A vízgyűjtő vízviszonyai	14
2.2 Jelentős vízgazdálkodási problémák az alegységen	15
2.2.1. Vízfolyások, állóvizek	15
2.2.1.1 Árvízvédelmi töltések, mederrendezés, mederkarbantartás	16
2.2.1.2 Felszíni vízkivételek (más vízgyűjtőre történő átvezetés)	17
2.2.1.3 Szennyvizek bevezetése	17
2.2.1.4 vízrendezés, duzzasztás, vízkivétel	18
2.2.2. Felszín alatti vizek	19
2.2.3. Erősen módosított és mesterséges felszíni víztestek	21
2.3 Jelenlegi állapot minősítése	24
2.3.1. Vízfolyások	24
2.3.2. Felszín alatti vizek	25
3 MEGOLDÁSOK (KÖRNYEZETI CÉLKITŰZÉSEK ÉS INTÉZKEDÉSEK)	27
3.1 Környezeti célkitűzések és mentességek (derogációk)	27
3.2 Intézkedések	31
3.2.1. Tápanyag- és szervesanyag terhelések csökkentése	33
• Területi agrárintézkedések a tápanyagterhelés csökkentése érdekében	33
• Csatornázás és szennyvízelhelyezés megoldása	36
• Települési eredetű szennyezések csökkentése jó vízvédelmi gyakorlat	40
megvalósítása	40
• A halastavi és a horgászati hasznosítás jó gyakorlata	43
3.2.2. Egyéb szennyezésekkel kapcsolatos problémák megoldása	45
• Ipari szennyvízkibocsátásokból származó terhelések csökkentése	45
• Termálvíz bevezetések korlátozása	47
• Utak, vasutak csapadékvíz-elvezetése	47

• Felszín alatti vizeket veszélyeztető, ipari és mezőgazdasági eredetű szennyezett területek feltárása, kármentesítése.....	48
3.2.3. Vízfolyások és állóvizek szabályozottságának csökkentése (Hidromorfológiai problémák megoldása).....	49
• Kis és közepes vízfolyások rehabilitációja, indokolt esetben erősen módosított állapotuk fenntartása	49
• Nagy folyók szabályozottságának csökkentése, a hullámtéri és a mentett oldali hatások csökkentése, a duzzasztott vagy eltereléssel befolyásolt szakaszok erősen módosított jellegének fenntartása	53
• Állóvizek parti sávjának és medrének rehabilitációja	54
• Eróziócsökkentés és vízvisszatartás (területhasználattal kapcsolatos intézkedések).....	56
• Egyedi intézkedések	56
3.2.4. Fenntartható vízhasználatok megvalósítása, a vizek mennyiségi állapotának javítása	57
• Fenntartható felszín alatti vízhasználatok megvalósítása igénybevételi határértékekre alapozva	57
• Fenntartható felszíni vízhasználatok megvalósítása a mederben hagyandó vízhozam figyelembevételével	59
3.2.5. Megfelelő ivóvízminőséget biztosító intézkedések.....	60
• Ivóvízminőség-javító program végrehajtása	60
• Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása	61
3.2.6. Védett területekre vonatkozó egyedi intézkedések.....	62
• Védett természeti területek speciális védelme	63
• Halas vizek.....	64
• Természetes fürdőhelyekre vonatkozó speciális intézkedések	64
3.2.7. Átfogó intézkedések.....	65
4 HOGYAN KÜLDHETI EL VÉLEMÉNYÉT?.....	67

Miért érdemes részt vennie a konzultációs folyamatban?

Szeretne Ön az Európai Unió eddigi legnagyobb szabású környezetvédelmi és vízgazdálkodási programjában részt venni?

Itt az alkalom!

Ha Ön az adott vízgyűjtő-gazdálkodási alegység területén gazdálkodik, vállalkozást futtat, vagy központi illetve önkormányzati intézmény illetékes vezetője, vízgazdálkodásban érintett szakembere, vagy a területen élő lakos, kapcsolódjon be és vegyen részt az Ön környezetének minőségét alapjaiban meghatározó tervezési folyamatban!

Az intézkedések érinthetik az önkormányzatokat, gazdákat, állattartókat, ipari termelőket, horgászokat, halászokat, erdészeket, természetvédőket, fürdők működtetőit, turizmusból élőket, utak/vasutak működtetőit, hulladéklerakók tulajdonosait/működtetőit, geotermikus energia hasznosítóit, ivóvízszolgáltatókat, katasztrófavédelmet, ÁNTSZ-t, duzzasztóművek/erőművek/tározók tulajdonosait/üzemeltetőit, vízgazdálkodási társulatokat, víziút/kikötő tulajdonosokat/fenntartókat, vízi szállítást végzőket, állóvizek/ vízfolyások/felszín alatti vizek tulajdonosait, kezelőit, és az állampolgárokat.

Véleményezze a tervezésben való társadalmi részvételt segítő közérthető konzultációs anyagokat a www.vizeink.hu honlapon! Ismerje meg a többi érintett véleményét! Ossa meg elképzeléseit a többi érdekelttel, amelyet továbbítunk a tervezők felé! (A konzultációban való részvétel módját az 1.2-es fejezetben részletezzük).

Jöjjön el és személyesen mondja el véleményét a vízgyűjtő-gazdálkodási alegység fórumán, melynek helyszínéről és időpontjairól a www.vizeink.hu honlapon talál időben tájékoztatást!

Ha Önt vagy az Ön által érintett szervezetet, vagy képviselt szakmát érinti a természetes vizekkel kapcsolatos problémákra kidolgozott megoldások, intézkedések bármelyike:

- Területhasználatot érintő agrárintézkedések a tápanyagterhelés csökkentése érdekében (művelési ág és művelési mód váltás, eróziócsökkentés és területi vízvisszatartás)
- Csatornázás és szennyvíztisztítás, tisztított szennyvíz és szennyvíziszap elhelyezésének megoldása
- Települési eredetű nem pontszerű (diffúz) szennyezések csökkentése
- A halastavi és a horgászati hasznosítás jó gyakorlatának kialakítása és alkalmazása
- Ipari szennyvízkibocsátásokból származó terhelések csökkentése
- Termásvíz bevezetések korlátozása
- Utak, vasutak csapadékvíz-elvezetéséből származó terhelések csökkentése

- Felszín alatti vizeket veszélyeztető, ipari és mezőgazdasági eredetű szennyezett területek feltárása, kármentesítése
- Kis és közepes vízfolyások rehabilitációja
- Nagy folyók szabályozottságának csökkentése, a hullámtéri és a mentett oldali terület rehabilitációja (a szabályozottságból és a duzzasztásból származó hatások csökkentése a funkció fenntartása mellett)
- Mesterséges csatornák (pl. belvíz elvezető-, öntöző-) rekonstrukciója ökológiai szempontok alapján, a funkció megtartása mellett
- Állóvizek parti sávjának és medrének rehabilitációja
- Fenntartható felszíni és felszín alatti vízhasználatok megvalósítása
- Ivóvízminőség-javító program végrehajtása
- Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása
- Védett természeti területek speciális védelmét szolgáló intézkedések
- Természetes fürdőhelyekre vonatkozó speciális intézkedések

akkor ne késlekedjen, vegyen részt a problémák megoldásában, legyen részese a tervezési folyamatnak! Az Ön véleménye is számít! Jöjjön, tervezzünk együtt!

Az Ön véleménye is számít! Jöjjön, tervezzünk együtt!

1 Bevezető

Az élővizek, főleg az édesvizek használata életünk egyik legfontosabb, ugyanakkor költségekkel is járó eleme. A folyók, patakok, tavak vize nemcsak természeti, hanem társadalmi, gazdasági értékeket is hordoz, jövedelemszerzési és költségmegtakarítási lehetőségeket kínál. Ez az erőforrás azonban nem áll korlátlanul a rendelkezésünkre. Ahhoz, hogy a jövőben is mindenkinek jusson tiszta ivóvíz és tájaink, életünk meghatározó elemei maradhassanak a folyók és tavak, erőfeszítéseket kell tennünk a felszíni és felszín alatti vizek megóvásáért, állapotuk javításáért.

Ez a felismerés vezetett az Európai Unió új vízpolitikájának, a *Víz Keretirányelvnek*¹ (továbbiakban VKI) kidolgozásához, mely 2000-ben lépett hatályba az EU tagországokban. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunk óta Magyarországra nézve is kötelező az ebben előírt feladatok végrehajtása.

A Víz Keretirányelv célja, hogy 2015-re a felszíni (folyók, patakok, tavak) és felszín alatti víztestek „jó állapotba”² kerüljenek. A keretirányelv szerint a „jó állapot” nemcsak a víz tisztaságát jelenti, hanem a vízhez kötődő élőhelyek minél zavartalanabb állapotát, illetve a megfelelő vízmennyiséget is.

A jó állapot eléréséhez szükséges beavatkozásokkal azonban össze kell hangolni az árvízi vagy belvízi védekezést, a településfejlesztési elképzeléseket, legyen szó szennyvízkezelésről, ivóvízellátásról, vagy a vízi közlekedés fejlesztéséről. **A különböző elképzelések összehangolásához elengedhetetlen, hogy az érintett területen működő érdekcsoportok (gazdák, ipari termelők, horgászok, turizmusból élők, erdészek, természetvédők, fürdők működtetői, stb.), valamint a lakosság és annak szervezetei (pl. önkormányzatok) részt vegyenek a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési folyamatban.**

A kitűzött cél, vagyis a vízfolyások, állóvizek, felszín alatti vizek jó ökológiai, vízminőségi és mennyiségi állapotának elérése összetett és hosszú folyamat. **E célok eléréséhez szükséges intézkedéseket a vízgyűjtő-gazdálkodási terv foglalja össze, amely egy gondos és kiterjedt tervezési folyamat eredményeként születik meg. Elkészítésének határideje 2009. december 22.**

A terv egyrészt tartalmazza majd az összes szükséges háttér-információt (mely víztestekről van szó, jelenleg milyen állapotban vannak, milyen problémák jelentkeznek, ennek milyen okai azonosíthatók), továbbá, hogy milyen környezeti célkitűzéseket tűzhetünk ki és ezek eléréséhez milyen műszaki és szabályozási intézkedésekre, illetve pénzügyi támogatásokra, ösztönzőkre van szükség.

¹ VKI, Víz Keretirányelv: Az Európai Unió környezetgazdálkodási politikája, amelyben azt a célt tűzték ki, hogy jó állapotba hoznak minden felszíni és felszín alatti vizet az Európai Unió egész területén. A Víz Keretirányelv az Európai Parlament és a Tanács 2000/60/EK számú irányelve, mely 2000. december 22-én lépett hatályba.

² Jó állapot: A vizek VKI szerinti jó állapota egyrészt az emberi egészség, másrészt az ökoszisztémák állapotából indul ki. Akkor tekinthetők a vizek jó állapotúnak, ha az ivóvízellátásra, vagy egyéb használatokra (rekreáció, öntözés) használt vizek minősége megfelel a használat által szabott követelményeknek, illetve a vizektől függő természetes élőhelyek működését nem zavarják az ember által okozott változások. Vízfolyások és állóvizek esetén a jó ökológiai és kémiai (vízminőségi) állapot, felszín alatti vizeknél a jó ökológiai és mennyiségi állapot elérése a cél 2015-ig. Ettől az általános környezeti célkitűzéstől csak részletes társadalmi és gazdasági elemzések alapján lehet eltérni. A határidő indokolt esetben 2021-re vagy 2027-re kitolható, vagy esetleg enyhébb célkitűzések tehetők.

Ön egy ún. konzultációs anyagot tart a kezében, amely a címben jelölt területtel kapcsolatos vízgyűjtő-gazdálkodási terv elkészítésének egy közbenső dokumentuma. Célja, hogy folytatódjon az a társadalmi párbeszéd, amelynek országos szinten első lépése volt a tervezés ütemtervének és munkarendjének megvitatása 2006. december és 2007. június között. Második lépésként, ekkor már nem csak országos, hanem helyi szinten is, a jelentős vízgazdálkodási kérdések konzultációja zajlott 2007. decembertől 2008. júniusig tartó időszakban. A különböző érdekelteltek közötti, illetve a tervezőkkel folytatott konzultáció alapvető ahhoz, hogy az év végére készítendő terv olyan intézkedéseket tartalmazzon, amelyek jelentősen javítanak a vizek állapotán, finanszírozásuk megoldható, az érintettek elfogadják azokat, sőt később részt vesznek a megvalósításban is. Számos esetben az intézkedések kivitelezhetősége az érintettek kompromisszumkészségén is múlik.

Ha Ön lakóhelye vagy munkája révén érintett, illetve érdeklődik környezetének állapota iránt, kérjük, kövesse figyelemmel és kapcsolódjon be az egyeztetési folyamatba! A tervezett intézkedések érinteni fogják Önt vagy szervezetét is!

Olvassa el összefoglaló anyagunkat, és véleményével, javaslataival járuljon hozzá egy társadalmi szempontból is elfogadható vízgazdálkodási rendszer kialakításához! (A konzultációban való részvétel módját az 1.2-es fejezetben részletezzük).

Felhívjuk a figyelmet arra, hogy jelen konzultációs anyag még számos olyan információt nem tartalmaz, amit a júniusban nyilvánosságra hozandó tervek tervezetei fognak. Továbbá a tervezés folyamatosan zajlik, így a konzultációs anyagban szereplő megállapítások még változhatnak, illetve az elnagyoltabb vagy hiányzó információk az idő előrehaladtával konkrétabbak lesznek, illetve rendelkezésre állnak majd.

Összefoglalva, ez a konzultációs anyag elindítja a társadalom részvételi folyamatot, majd júniusban a vízgyűjtő-gazdálkodási terv tervezete kerül nyilvánosságra, amely ugyancsak véleményezhető lesz. A harmadik lépésben pedig a folyamatos tervezés és a társadalmi vélemények beépítése eredményeképpen év végére elkészülnek a végleges vízgyűjtő-gazdálkodási tervek.

1.1 A vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés

A folyók, patakok, tavak állapotának javítása érdekében a Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium irányításával, más minisztériumokkal együttműködve 2009 végére el kell készülnie az egész országra kiterjedő vízgyűjtő-gazdálkodási tervnek.

A tervezés hazánkban több szinten valósul meg (ld. térkép)

- o országos szinten (ennek eredményeképpen lesz 1 db országos terv),
- o négy részvízgyűjtő - Duna, Tisza, Dráva, Balaton - szintjén (ez 4 db részvízgyűjtő terv elkészítését jelenti),
- o 42 tervezési alegység szintjén (összesen 42 db alegység terv készült az országban),

Felelősök:

Országos szinten:

Környezetvédelmi Minisztérium (stratégiai irányítás) és a Vízügyi és Környezetvédelmi Központi Igazgatóság (VKKI) (operatív feladatok)

Részvízgyűjtő szinten:

- o Duna rvgy.: Észak-Dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, Győr
- o Tisza rvgy.: Közép-Tisza-vidéki Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, Szolnok
- o Dráva rvgy.: Dél-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, Pécs
- o Balaton rvgy.: Közép-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, Székesfehérvár

Helyi szinten:

a területileg illetékes környezetvédelmi és vízügyi igazgatóság (együttműködve a nemzeti park igazgatóságokkal, valamint a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi felügyelőségekkel)

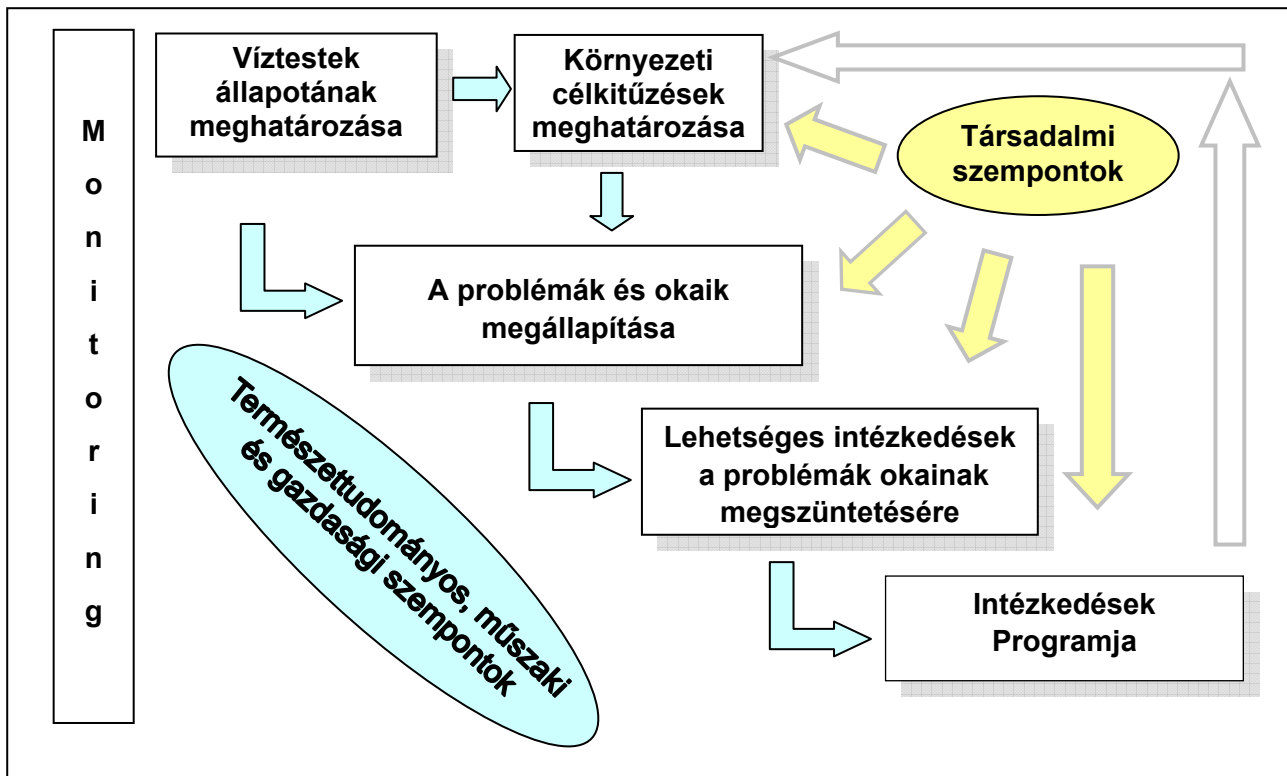
A VKI gyökeres szemléletváltást jelent a vízgazdálkodás területén. Számos műszaki jellegű, jogi, gazdasági, intézményi, szervezeti intézkedés végrehajtását igényli. A vízgyűjtő-gazdálkodási terv (továbbiakban VGT) elsősorban azoknak a szabályozásoknak és programoknak az összefoglalása, amelyek biztosítják a környezeti célkitűzések elérését (azaz a jó ökológiai, kémiai és mennyiségi állapot elérését). A VGT sajátos terv, mely a környezeti célkitűzések és a társadalmi-gazdasági igények összehangolása mellett tartalmazza a műszaki és gazdasági, társadalmi megvalósíthatóság (költségek, finanszírozhatóság, társadalmi támogatottság stb.) elemzését is, de nem jelenti a beavatkozások terveinek részletes kimunkálását.

A VGT szoros kapcsolatban van a terület- és településfejlesztési, illetve egyéb ágazati tervekkel: a vizek állapotának javítását szolgáló célkitűzések elérése érdekében olyan intézkedéseket javasol, amelyek szorosan kapcsolódnak a településekhez, a földhasználathoz, az ipari tevékenységhez, a turizmushoz. A VGT nem egy „megszokott” vízgazdálkodási terv. A vízgazdálkodással való kapcsolata különleges, hiszen sok tekintetben a vízgazdálkodás témakörébe tartozó feladatokat lát el (vízminőségvédelem, a vizek állapotának értékelése, vízhasználatok szabályozása), más tekintetben viszont követelményeket támaszt számos vízgazdálkodási tevékenységgel szemben (pld. árvízvédelem, vízkárelhárítás, öntözés, hajózás, vízi energia-hasznosítás, vízi infrastruktúrák építése és működtetése stb.).

A VGT nem egy „klasszikus”, mindenre kiterjedő kiviteli terv. Célja az optimális intézkedési változatok átfogó (műszaki, szabályozási és gazdasági-társadalmi szempontú) ismertetése, amely meghatározza az intézményi feladatokat, és amely alapján tovább folytathatók, illetve elindíthatók a megvalósítást szolgáló programok. A részletes kidolgozás illetve tervezés ezek keretében folyik majd (az intézkedések első csomagjának 2012-ig kell működésbe lépnie).

3.2.1. A tervezés módszertani elemei

A tervezés legfontosabb lépéseit mutatja a következő ábra. A tervezési folyamat többlépcsős, iteratív jellegű, ennek során össze kell hangolni az ökológiai, műszaki, társadalmi és gazdasági szempontokat. A tervezés folyamatának sematikus ábráján látható lépésekből a jelenlegi dokumentum nem tartalmaz minden elemet. A többi elem a teljes VGT tervezetben lesz olvasható, amit júniusban bocsátunk társadalmi vitára.

A VKI kiadásától (2000. december 22.) kezdve a következő előkészítő munkákra volt szükség a tervezés megalapozása érdekében:

- A vizeket a következő **kategóriák** valamelyikébe kellett besorolni:
Felszíni vizek:
 - természetes állóvizek vagy folyóvizek³
 - mesterséges vizek⁴
 Felszín alatti vizek
- Ezt követően néhány paraméter alapján (folyóknál: pl. domborzat, vízgyűjtőméret, mederanyag, hidrokekémiai jelleg; állóvizeknél domborzat, hidrokekémiai jelleg, felület, mélység) a felszíni vizeket különböző **típusokba** sorolták. Az egyes típusokhoz meghatározták az ökológiai és vízminőségi referencia-jellemzőket, illetve a „jó állapot” követelményeit.
- Ezt követte a VKI szempontjából alapegységnek számító ún. **víztestek kijelölése**. A 10 km²-nél nagyobb vízgyűjtővel rendelkező vízfolyásokat elsősorban a víztípusok alapján osztották fel víztestekre. Az 50 hektárnál nagyobb felületű állóvizek egy-egy víztestet alkotnak. (Az ennél kisebb vízterek a kijelölt víztest vízgyűjtőjéhez tartozó ökológiai jellemzőként jelennek meg. A felszín alatti vizek esetében a közettípus, a hőmérséklet, a regionális felszín alatti vízgyűjtők, a felszínhez viszonyított helyzete, illetve az áramlási jelleg alapján különítették el a víztesteket.)

³ Természetes vizek: zavartalan állapotukban természetes vízfolyást vagy állóvizet alkottak vagy annak részei voltak.

⁴ Mesterséges vizek: emberi tevékenységgel létrehozott felszíni víz (amelynek helyén, illetve környezetében létrehozása előtt nem volt felszíni víz, vagyis nem átalakítással keletkezett)

- Biológiai, fizikai és kémiai jellemzők alapján értékelték a **víztestek állapotát** (több fokú skálán). Ennek alapján, illetve kiegészítve a terhelésekre és az igénybevételekre vonatkozó információkkal, elemezték a jó állapot elérésével kapcsolatos kockázatot (kockázatos egy víztest, amennyiben megállapítható, hogy intézkedés nélkül a jó állapot nem érhető el 2015-re).
- Előzetesen kijelölték az ún. **erősen módosított víztesteket**⁵. Az előzetes kijelölés azt jelenti, hogy elsősorban a fizikai elváltozás mértékét és a kiszolgált emberi igény fontosságát mérlegelték. Az erősen módosított víztestek végleges kijelölésére az intézkedések tervezésének későbbi fázisában, szükség esetén részletesebb gazdasági elemzés alapján és az érdekeltek véleményének figyelembevételével kerül sor, vagyis az elkövetkező hónapokban.
- A következő lépés a VKI követelményeinek megfelelő monitoring kijelölése és működtetésének megkezdése volt. A víztestek monitoringja adatokat szolgáltat a víztestek általános állapotáról, az emberi hatásokkal érintett területekről és az intézkedések hatásáról, de ide kell érteni az emberi tevékenységekre vonatkozó adatgyűjtést is. A monitoring keretében gyűjtött adatok alapozzák meg az intézkedéseket, képet adva az állapotokról, a biológiai – kémiai – hidromorfológiai (vízjárás, part és mederforma) jellemzők összefüggéseiről, és az intézkedések hatásáról. A hiányos monitoringból adódó bizonytalanságok csak rövidtávon és kevésbé költséges intézkedések esetében kompenzálhatók szakértői becslésekkel.
- Azoknál a víztesteknél, amelyek „megbuktak a kockázat-értékelő vizsgán”, meg kellett állapítani, hogy melyek voltak a víztestet érő **kockázati problémák**⁶, és ezeknek melyek a **kiváltó okai**. Például kockázati problémának számít a vízfolyások környezetminőségi határértéket meghaladó koncentrációja, amelynek kiváltó okai lehetnek a szennyvízbevezetés, a mezőgazdasági területekről bemosódott tápanyag, települések csapadékvizével érkező tápanyagok, de víztestenként változó arányban.
- A VKI alap **környezeti célkitűzése** a jó állapot elérése 2015-re. Amennyiben a jó állapot eléréséhez szükséges változások lassú folyamat eredményeként alakulnak ki, vagy a finanszírozás csak így biztosítható, a határidő kétszer 6 évvel meghosszabbítható. Ha a jó állapot elérése aránytalanul nagy költségekkel jár, enyhébb célok is kitűzhetők, feltéve, hogy ez nem veszélyezteti a szomszédos víztestekre megállapított célok elérését.
- Az előző pontban leírt célkitűzésekhez képest kivételt jelentenek a mesterséges és az erősen módosított víztestek, ahol a vízminőséget javító intézkedések mellett azokat az intézkedéseket kell végrehajtani, amelyek nem ellentétesek a víztest fenntartandó funkciójával, számottevően javítják a víztest ökológiai állapotát, és reális költségek mellett megvalósíthatók. Az így elérhető állapot jelenti a jó ökológiai potenciált. A jó kémiai (vízminőségi) állapotot ezeknél a víztesteknél is biztosítani kell.

⁵ Egy természetes módon létrejött víztestet (vízfolyást vagy állóvizet) akkor tekintünk erősen módosítottnak, ha annak természetes jellegét az emberi tevékenység által okozott hatások (pl. meder szabályozás, töltésezés, duzzasztás) olyan mértékben megváltoztatták, hogy a jó ökológiai állapot nem érhető el anélkül, hogy ezeknek a hatásoknak a megszüntetése során valamilyen jelentős emberi igény kielégítése ne sérülne, vagy helyettesítése ne jelentene aránytalan terheket a társadalom számára. Például a Tisza Tiszalök és Tiszabercel közötti szakaszán akkor lehetne elérni a jó állapotot, ha a duzzasztást Tiszalöknél megszüntetik. A kieső elektromos áramtermelés, valamint a Keleti-főcsatornába kivezetett víz szivattyúzása azonban olyan súlyos anyagi következményekkel járna, amelyek nem indokolhatók. A tiszalöki duzzasztó fennmaradása miatt a felette lévő víztestet ún. erősen módosított víztestnek nyilvánították.

⁶ Kockázati problémának azt tekintjük, ha valamilyen állapotjellemző (pl. élőlényegyüttes faji összetétele, szennyezőanyag koncentráció, sebesség, parti zonáció) jelenleg (vagy várhatóan 2015-ben) a jó állapot követelményeinek nem felel meg.

- Az **intézkedések** a problémák feltárt okainak megszüntetését, illetve csökkentését célozzák, olyan mértékben, hogy az előző bekezdésben rögzített környezeti célkitűzés elérhető legyen. Sokféle intézkedés várható. Ilyenek lehetnek például a földhasználat megváltoztatása, műtrágya- és vegyszerhasználat csökkentése, a szennyvizek fokozottabb tisztítása, csatornázás, víztakarékosság elősegítése, a belvízlevezetés illetve vízvisszatartás arányainak módosítása, vízfolyások és állóvizek rehabilitációja, vízkivételek engedélyezési követelményeinek módosítása stb. A műszaki beavatkozások feltétele, hogy a megfelelő jogi, és finanszírozási intézkedések is megvalósuljanak. Az intézkedéseket az ún. intézkedések programjában kell összefoglalni, ami a VGT talán legfontosabb része.
- Az intézkedések tervezése során a **költséghatékonyságra** (az állapotjavulás és a költségek viszonya kedvező arányára) és általános megoldásokra kell törekedni, azaz olyan intézkedésekre, amelyek minél több probléma megoldására alkalmasak, illetve minél több víztestre hatnak. A tervek megvalósíthatósága szempontjából a finanszírozás és a megfizethetőség lehetőségei meghatározóak. Egyrészt alkalmazkodni kell az uniós rendszerhez kapcsolódó különböző pénzügyi alapok által megadott témákhoz, másrészt figyelembe kell venni az országosan és regionálisan rendelkezésre álló, pályázható kereteket. A magyarországi finanszírozási rendszerben a VGT megvalósításával kapcsolatos intézkedések a Környezeti és Energia Operatív Programhoz (KEOP), a regionális programokhoz (ROP-ok) kapcsolódnak, de kiemelkedő a szerepe a mezőgazdasági intézkedések területén az Új Magyarország Vidékfejlesztési Programnak is (ÚMVP).
- A **társadalom bevonásának** célja a problémák, érdekellentétek minél korábbi felderítése, továbbá az intézkedési változatok és azok várható költségeinek megvitatása, amelynek figyelembevételével a tervezők a terv(ek)et kidolgozzák, illetve átdolgozzák. A társadalmi egyeztetés jelzi a társadalmi érzékenységet, a megvalósítással kapcsolatos várható nehézségeket is.

A vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben a hangsúly a fenntartható vízgazdálkodás és a környezetvédelem koncepcionális/stratégiai elképzeléseinek bemutatásán, az egymásrahatások feltárásán és megfelelő kezelésén, a megvalósítás jogi és pénzügyi háttérének biztosításán, a megvalósítás során betartandó technikai feltételek egyértelmű megfogalmazásán, a tervezést meghatározó gazdasági és társadalmi szempontok összefoglalásán van.

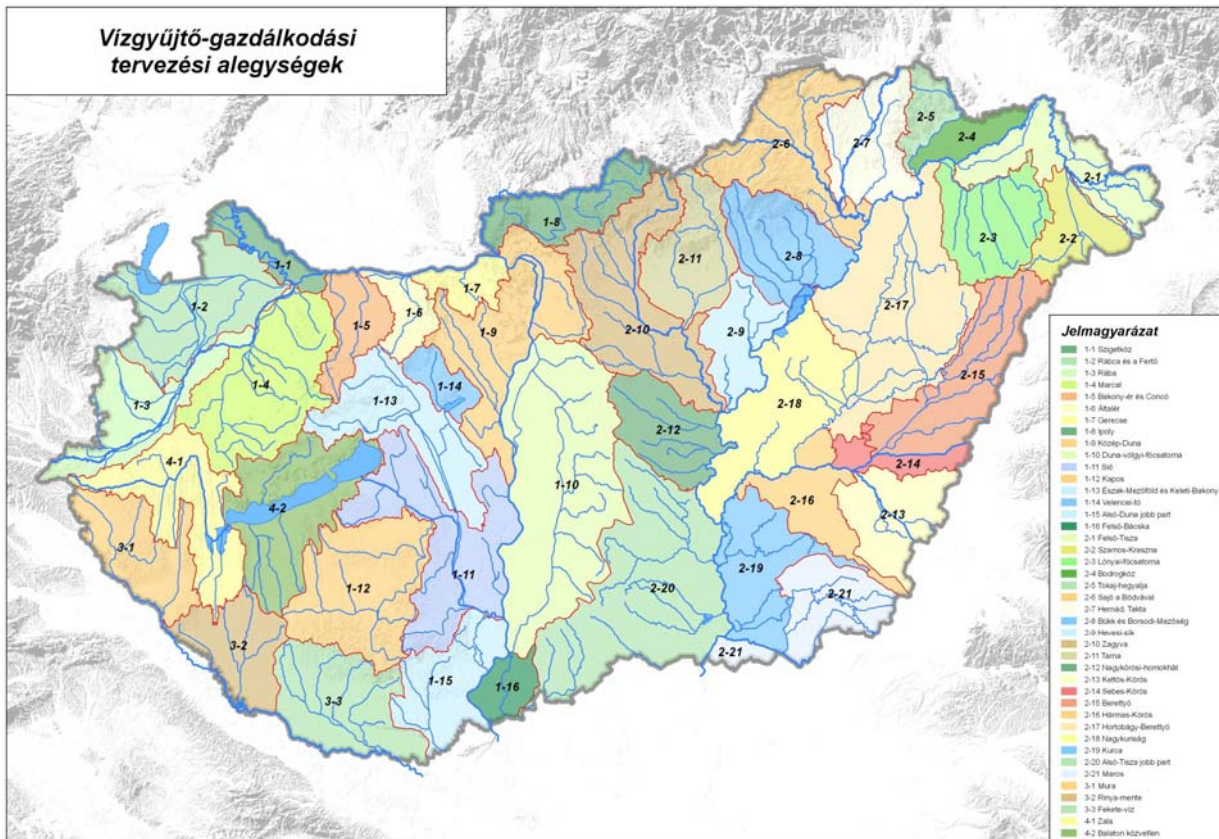
A 2009 végére elkészülő, az egész országra kiterjedő VGT alapján majd elindulhat a megvalósítás és a kapcsolódó részletes tervezés. A VGT-re épülhetnek majd a konkrét projekt javaslatok, jogszabályi változások, a támogatási rendszerek céljai és prioritásai, illetve a végrehajtás kritériumrendszerei.

A területen a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezést a környezetvédelmi és vízügyi igazgatóság koordinálja, a nemzeti park igazgatóság, valamint a környezetvédelmi, természetvédelmi és vízügyi hatóság együttműködése mellett. A víztestek (vízfolyás szakasz, állóvíz) szintjén történő kivitelezés pedig a konkrét területhez kötődő érdekelték feladata (ez lehet az állam, az önkormányzat, helyi szervezet vagy magánszemély).

- Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási alegységei

1-1 térkép: Magyarország vízgyűjtő-gazdálkodási tervezési alegységei

1.2 A konzultációban való részvétel módja

A társadalom-bevonás a vízgyűjtő-gazdálkodási tervezés szerves része. Célja, hogy az érintettek ismeretei, nézetei, szempontjai időben felszínre kerüljenek, a döntések közös tudáson alapuljanak és reálisan végrehajtható, elfogadott intézkedések kerüljenek majd a tervbe.

A társadalmi részvétellel három szakaszban volt és van lehetőség:

- a tervezés menetének és ütemtervének véleményezése (2007.)
- az ökológiai szempontból jelentős vízgazdálkodási kérdések feltárása (2008.)
- **vízgyűjtő-gazdálkodási terv tervezetének véleményezése (2009.)**

2009-ben a jelentős vízgazdálkodási problémák feltárását követően, júniusban elkészülnek a **vízgyűjtő-gazdálkodási tervek tervezetei**, amik már a felvetett problémákat (okaikat) megoldó intézkedéseket tartalmazzák. Minden tervezési alegységre (az országban összesen 42 db), területre vonatkozik egy tervezet, amelynek egy közérthetőbb, ún. konzultációs anyagát tartja Ön a kezében.

Ehhez a konzultációs anyaghoz vagy a hozzá tartozó, júniusban nyilvánosságra hozandó terv tervezetéhez 2009. július 31-ig lehet írásban hozzászólni a www.vizeink.hu honlapon, a „Véleményezze! (Fórum)” menüponton keresztül.

Ezen felül a nyilvánosságra hozott vízgyűjtő-gazdálkodási terv tervezeteket és az ezekből készülő közérthető vitaanyagokat szóban is lehet véleményezni, vitafórumokon elmondani az észrevételeket, módosító javaslatokat a tervezőknek. Minden alegységen lesz egy-egy területi fórum (országosan összesen 42 db), továbbá országszerte 25 db tematikus fórum. Ez utóbbiak olyan témák megvitatására szolgálnak majd, amelyek további egyeztetéseket igényelnek az érdekeltek és a tervezők között. A fórumok időpontjairól számos érdekcsoportot e-mailben vagy levélben közvetlenül értesítünk, továbbá a www.vizeink.hu weboldalon az új fórumok időpontjait folyamatosan nyilvánosságra hozzuk. Kérjük, figyelje a honlapot és terjessze az információt!

Amennyiben további információra van szüksége a tervezéssel kapcsolatban, kérjük, tekintse meg a www.vizeink.hu honlapon, a Dokumentumtárban található további dokumentumokat is!

1.3 Konzultációs kérdések

Kérjük, írja le véleményét, javaslatait a konzultációs anyagban található intézkedésekkel kapcsolatban! Ehhez segítségképpen kérdéseket is megfogalmaztunk Önnek.

Alább általános, a teljes konzultációs dokumentumra vonatkozó kérdéseket talál. Ezeket kiegészítik további konkrét kérdések is, amelyeket az intézkedéseknél olvashat.

Kérjük, a dokumentumban feltett kérdésekre adott válaszait – egyetértve vagy sem, de bármelyik választott esetben - indokolja meg röviden, max. fél oldal terjedelemben!

1. Fontos-e Ön szerint a vízi környezet állapotának javítása, vizeink védelme?
2. Indokoltnak tartja-e, hogy a rövid távú gazdasági nehézségek ellenére érvényesítsük a fenntarthatóság követelményeit a vízhasználatban?
3. Lát-e kapcsolatot a vízgyűjtő-gazdálkodási terv és az egyéb Ön által ismert (pl.: területfejlesztési) tervek között? Van-e konkrét javaslata a különböző tervek céljainak és eszközeinek az összehangolására?
4. Van-e olyan kiegészítése, módosító javaslata vagy naprakész információja, amelyet fontosnak tart a vízgyűjtő-gazdálkodási tervben való érvényesítésre?

Az alábbi kérdéseket az egyes intézkedéseket bemutató fejezetek elolvasása után válaszolja meg! Az egyes alfejezetek végén további, egy-egy probléma megoldásához kapcsolódó, konkrét kérdéseket is talál. Kérjük, azokra is válaszoljon max. fél-fél oldalon. (Természetesen azokat a kérdéseket, amelyekre nem kíván válaszolni, kihagyhatja.) Közreműködését köszönjük.

5. Hatással vannak-e a tervezett intézkedések az Ön szervezetének munkájára, működésére?
6. Egyetért-e a javasolt célokkal, intézkedésekkel, koncepciókkal? Ha nem, mi az, amit módosítana?
7. A javasolt intézkedések közül melyeket tartja reálisan megvalósíthatónak rövidtávon (2015-ig), és melyeket közép vagy hosszú távon (2021-ig, illetve 2027-ig)?

8. Az Ön szervezete milyen szerepet tud vállalni a tervezett intézkedések megvalósításában, a vizek állapotának javításában rövid, közép, illetve hosszú távon?
9. Hatékony eszköznek tartja-e a vízkészletek hatékony használatának ösztönzésére a teljes költség-megtérülés elvének⁷ alkalmazását a vízszolgáltatások (ivóvíz, szennyvíz-kezelés, öntözés, halastó, ipari vízhasználat stb.) árképzésénél, vagyis a vízhasználat összes költségének (az üzemeltetés, fenntartás, korszerűsítő beruházások, plusz környezeti költségek és készletköltségek) megfizettetését a használókkal?
10. Amennyiben egy tervezett intézkedés az Ön által képviselt szervezet számára ebben a formában nem támogatható, mi ennek az oka, és lát-e olyan kompromisszumot, amely a szervezet részére még elfogadható, miközben a vizek állapota is javítható?

⁷ **Költség-megtérülés elve:** A költségmegtérülés elve alapján a vízszolgáltatások (felszíni és felszín alatti vizek kivétele, tározása, kezelése és elosztása, továbbá a szennyvizek összegyűjtése, kezelése és a felszíni vizekbe történő bevezetése) valamennyi költségét be kell építeni az árba és megfizettetni a használókkal, ezáltal a vízzel, mint erőforrással való gazdálkodás ésszerűsíthető, a pazarlás csökkenthető. A teljes költségmegtérülés a pénzügyi költségek mellett a környezeti költségeket és a készletköltségeket is figyelembe veszi.

2 A vízgyűjtő leírása és a jelentős vízgazdálkodási problémák

A vizek állapotjavítását célzó intézkedések megtervezéséhez először azonosítani kell a víztesten jelentkező *problémákat és a problémák fő okait*.

A vízgyűjtő-gazdálkodási tervezésben „jelentős vízgazdálkodási problémának” nevezzük a vízi környezetet (élőhelyeket) érő olyan, ember által okozott terheléseket, illetve igénybevételeket, amelyek jelentős mértékben kockázatosá teszik a Víz Keretirányelvben előírt környezeti célok elérését 2015-ig (azaz a jó ökológiai, kémiai vagy mennyiségi állapot elérését).

Tehát a VKI esetében nem tekintjük jelentős vízgazdálkodási problémának a társadalmi vagy gazdasági szempontból problémaként jelentkező hatásokat, azonban azokat össze kell hangolni a vízgyűjtő-gazdálkodási tervvel.

Konkrét példa a különbségre:

Intenzíven művelt szántókon a belvíz megjelenése rontja a termés hozamot, és ennek oka, hogy nem vezetik le hatékonyan a belvizet, mert a belvízelvezető csatornák fenntartására, kezelésére nincs pénz.. Ez nem a VKI szerinti vízgazdálkodási probléma. A vízgyűjtő-gazdálkodási tervben azonban vízgazdálkodási problémaként jelenik meg, hogy a területről elvezetett belvíz rontja a terület ökológiai állapotát, mikroklímáját, vízellátottsági viszonyait, ezért a vízelvezetés helyett inkább az erre alkalmas területeken vízviisszatartással kell megoldani a belvíz-problémát, és ezzel együtt a természeti adottságoknak jobban megfelelő, természetbarátabb földhasználatot elterjeszteni.

2.1 A vízgyűjtő leírása

A vízgyűjtő Magyarország északi részén, az ország középső harmadában helyezkedik el. A térség a fővárostól északra fekvő domb- és hegyvidéki területeket foglalja magába.

2.1.1. A vízgyűjtő földrajza

Az Ipoly alegység területe az Ipoly-völgy, a Börzsöny, a Cserhát, a Naszály, Nógrádi-rög és az Északi-középhegység medencéi tartoznak.

2.1.1.1 Geográfia, geológia és talaj

Az Ipoly a Duna hazai területen betorkolló legnagyobb bal parti mellékvíze. Hosszúsága eredetileg 257 km volt, mely érték az elődeink által elvégzett szabályozások eredményeképpen 215 km-re rövidült meg. A folyó vízgyűjtőterülete 5108 km², melyből hazánk területére 1430 km² nagyságú terület esik. Az Ipoly közel 100 km hosszúságú szakaszon képez államhatárt Magyarország és Szlovákia között. A tervezési egység kiterjedése teljes egészében lefedi az Ipoly hazai vízgyűjtőjét.

Az Ipoly vízgyűjtőjét nyugatról és északról a Szlovák Érchegeység és a Selmeci hegyek, keletről és délről a Karancs, a Cserhát és a Börzsöny határolják. A hazai vízgyűjtő legmagasabb pontja a Börzsönyben található 939 m magas Csóványos. Az Ipoly vízgyűjtőterülete változatos felépítésű, középhegységi vidék. A töréses, pikkelyes, takaróredős szerkezetű Északi-középhegység részterületei közül a Nógrádi-medencének, a Börzsöny és a Cserhát egy részének lecsapoló folyója. A hozzávetőlegesen 220 km hosszúságú Ipoly fővölgy hullámterű medencék sokaságából áll, melyeket eróziós küszöbök választanak el egymástól. E szakaszokon a folyó völgye széles, lapos

és kis esésű, kanyargó medrét sok helyen folyóteraszok kísérik. E kis esésű fővölgybe torkollanak a meredek pályájú, általában észak-déli irányú mellékpatakok.

A területet túlnyomórészt impermeábilis kőzetek (andezit, slír, agyag, vályog) építik fel. Vize mégis kevés, mert a vízgyűjtő kicsiny és csapadékban nem túl gazdag.

A vízgyűjtő nagy részét erdő borítja, uralkodó fafajai a tölgy és a bükk. A vulkáni hegységekben az andezit málladákon savanyú podzolos, fakó erdei talajok, az Ipoly teraszain futóhomok, a Nógrádi-medencében pedig barna erdőtalaj található. A gyakori suvadások miatt viszonylag nagy a talajerózió veszélye.

2.1.1.2 Éghajlat

A terület éghajlata hűvös. Napfénytartama közepes (1900-1950 óra), de kapott energiája az északi fekvés és a nagy területet elfoglaló északias fekvésű lejtők következtében országos szinten alacsonynak számít (a tenyészidőszak hőösszege: 2900-3000 °C). Nyara mérsékelt (júliusi átlaghőmérséklet: 19-20 °C, az Ipoly völgyében 20-21 °C), tele zord (-2 – -3 °C alatt). Az évi maximális hőmérséklet 32-33 °C, a minimum pedig -17 – -18 °C körül alakul. A hőmérséklet évi ingása az alföldi területekénél kisebb (évi hőingás: 20-23 °C).

Csapadékviszonyai az erős domborzati tagoltság következtében változatosak: a medencék kevesebb csapadékot kapnak, mint a hegyvidékek. A Börzsöny felsőszintjén az évi átlagos csapadék értéke 800 mm/év. A vízgyűjtő többi részén a csapadékmennyiség 600 mm/év körül mozog. A csapadék maximuma májusban van. A nyári félév (április-szeptember) átlagos csapadéka 325 mm (Börzsöny 425 mm). A maximális és minimális évi csapadék értékek 850 mm, illetve 375 mm, a Börzsönyben 1000 mm és 450 mm. A magassággal számottevően csökken a hőmérséklet és a légnyomás. A későtavaszi és kora őszi fagyok nem túl gyakoriak.

Szélviszonyai változatosak, az uralkodó szélirány a nyugati. A szélerő közepes, a hegy-völgyi szél nagyon gyakori jelenség.

2.1.1.3 Településhálózat, gazdaság

A tervezési egység területén összesen 91 lakott település található. Ebből 3 város (Balassagyarmat, Szécsény és Rétság). A településsűrűség – a természeti adottságoknak megfelelően – az országos átlagnál nagyobb. A hegyvidéki területeken a kistelepülések a jellemzőek, nagyobb települések csak az Ipoly völgyében jöttek létre.

A térség gazdasági központjai a két nagyobb település, Balassagyarmat és Salgótarján köré csoportosulnak. Az 1980-as években még létező ipari termelési szerkezet átalakulásával az itteni népességnek jelentős mértékű munkanélküliséggel kell megküzdeni. Az ipari termelést a nagyobb települések környékén (pl. Balassagyarmat, Rétság) ipari parkok létesítésével próbálják meg fellendíteni. Ezek többek között elősegítik az iparszerkezet átalakítását, az ipari termelés növekedését, a munkanélküliség csökkenését, a vállalkozások közötti kapcsolatok erősödését, hozzájárulnak az adott térségben élők életszínvonalának emelkedéséhez.

Az 1990-es évtized első felében jelentősen visszaesett a mezőgazdasági termelés, ami ezt követően csak mérsékeltten emelkedett. A mezőgazdaság magánosítása során a termőterületek jelentős része egyéni gazdálkodók kezébe került, akik azonban megfelelő eszközök és tőke hiányában a szétaprózott birtokokon nem tudtak a korábbi évekkel azonos vagy magasabb szinten termelni. A földterület jelentős hányada megműveletlen maradt.

A régió történelmi nevezetességei és természeti szépsége az idegenforgalom terén számtalan, ma még kihasználatlan lehetőséget kínálnak. A kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek száma – az igényeknek megfelelően – az olcsóbb szálláshelyek közül a turistaszállásoknál, üdülőházaknál bővült, de emellett az igényesebb szállodáknál is emelkedett. A vendégforgalom 2000. és 2005. között csak minimálisan csökkent, ami az egyre nagyobb számban ide látogató külföldi vendégeknek köszönhető.

A tervezési egység nagyobb része az ország egyik leghátrányosabb helyzetben lévő régiójának megyéjében (Nógrád) található. A felzárkóztatás elősegítése, az elmaradás mérséklése érdekében az ezredfordulót követően számos területen jelentős központi forrás érkezett a térségbe. Felhasználásuk pozitív hatása elsősorban az infrastrukturális fejlesztésekben (pl.: közút-, víz- és csatornahálózat kiépítése, bővítése) mutatkozott meg. Ennek ellenére a gazdaság mutatóiban (GDP, ipari termelés, munkanélküliségi ráta, stb.) számottevő változás, előrelépés egyelőre nem tapasztalható.

2.1.2. A vízgyűjtő vízviszonyai

Az Ipoly az a legkisebb vízfolyás, amely Magyarországon még folyónak minősíthető, mivel vízhozama még elegendő ahhoz, hogy szabályozott medrét egyensúlyban tartsa. Az Ipoly heves és szélsőséges vízjárású vízfolyás. Az évenként lefolyó vízmennyiség ingadozásának mértéke több mint 1:7 arányú. Az előforduló legkisebb és legnagyobb vízhozamok aránya egy-egy esztendőn belül meghaladja az 1:200-at. Több évre vonatkoztatva elérheti az 1:1000-et is. Mellékvízfolyásain ezek az értékek még nagyobb szélsőségeket mutatnak, hosszantartó szárazság idején ki is száradhatnak.

Az Ipolynak két árvize van. Az egyik a hóolvadás utáni, tavaszi (március), mely egybeesik a Duna árvizével, és a nyári esőzések hatására kialakuló kora nyári, a Duna nyári árvize után. Kisvize augusztus-szeptember hónapokra esik. Balassagyarmatnál kisvize 0,47 m³/s, nagyvize 286 m³/s, a torkolatnál ugyanezen értékek 1,7 m³/s, illetve 400 m³/s.

Az Ipoly végig teraszos völgyben folyik. Esése jelentős, Balassagyarmattól a torkolatig tartó alsó szakaszán is még 32 cm/km. A völgyfenék anyaga agyagos homok, hordalékszállítása csekély.

Az Ipoly vízgyűjtőterületének tehát kb. 1/3 része esik Magyarország területére. A vízmennyiségi szempontból jelentősebb mellékvizek hazánk területén kívül érkeznek a folyóba. A mellékvizek esése az Ipolynak öt-tízszere is lehet. Nagyobb hazai mellékvizei: a Dobroda-, Ménes-, Szentlélek-, Lókos-, Derék-patakok, illetve a Fekete-víz.

Az érintett vízgyűjtők dombvidéki jellegű kisvízfolyásainak vízjárása szélsőséges. Jellemző, hogy az év nagy részében a vízszállításuk minimális, azonban nyári nagyintenzitású csapadékból, illetve gyors hóolvadásból, plusz csapadékból pár óra alatt vízhozamuk ugrásszerűen megnő, árhullám alakul ki, és vonul végig a patakon, esetleg a mederből kilépve a völgyfenéken. Az árhullámok levonulási ideje pár óra, 1-2 nap. A patakok mellett bevédett ártér - kivéve az Ipolyba torkolló vízfolyások torkolati szakaszait - nincs, így amennyiben a meder vízszállító képességénél nagyobb valószínűségű árhullámok alakulnak ki, az árterek elöntésre kerülnek.

Az Ipoly viszonylag tiszta vizű vízfolyás, de vizének minősége nemcsak hazai hatásoktól függ, mivel a vízgyűjtő jelentős része Szlovákiához tartozik.

2.2 Jelentős vízgazdálkodási problémák az alegységen

2.2.1. Vízfolyások, állóvizek

Az alegység területén 28 vízfolyás víztest helyezkedik el.

A legfontosabb problémák az alábbiak:

- Hidrológiai és morfológiai problémák főbb okai völgyzárógát
 - Fenékküszöb vagy fenékgát jelenléte (7 db, illetve 5 db víztestnél)
 - Duzzasztó léte (5 db víztestnél)
 - Szűk hullámtér (10 db víztestnél)
 - Hullámtéri tevékenység (14 db víztestnél)
 - Hosszirányú szabályozottság az ár- és belvízvédelem miatt (26 db víztestnél)
 - Zonáció hiánya (23 db víztestnél)
 - Rendezett mederforma (17 db víztestnél)
 - Nem megfelelő fenntartás (23 db víztestnél)
 - Jelentős belterületi szakasz (7 db víztestnél)

A felsorolásból látható, hogy a túlszabályozottság és a parti zonáció⁸ hiánya, nem megfelelő volta szinte minden vízfolyásnál jelenlévő probléma.

- Tápanyag és szervesanyag problémák főbb okai
 - Átadódó hatás (1 db víztestnél)
 - Kommunális szennyvíz-bevezetés (9 db víztestnél)
 - Élelmiszeripari szennyvíz-terhelés (2 db víztestnél),
 - Kommunális hulladéklerakók terhelése (5 db víztestnél),
 - Diffúz mezőgazdasági terhelés (28 db víztestnél)
 - Diffúz települési terhelés (18 db víztestnél)
 - Állattartó telepek szennyezése (3 db víztestnél)
 - Szennyezett FAV, alaphozam (9 db víztestnél)

A térségben tehát a diffúz szennyezések⁹ meghatározó jelentőségűek a vízfolyások minőségében. Sótartalomból és hőterhelésből adódó terhelés a térségben nem jellemző, veszélyes anyagokkal kapcsolatos probléma is csak 1 helyen ipari szennyvíz bevezetéséből adódik.

⁸ Zonáció: Társulások szabályos egymásra következése a térben, egy adott időszámban. Más szóval, a növényzet sávos elrendeződése a szárazföldtől a nyíltvízig. Természetes állapotban a vízi és vízparti társulások is több különböző zónát alkotnak a vízfolyások és állóvizek partja mentén. A parti sáv zonációjának épsége a víz ökológiai állapotának fontos jellemzője. Tavak és folyók esetében a zonáció meghajtó ereje elsősorban a vízmélység szabályos változása a parttól a nyíltvízig.

⁹ Diffúz szennyezőforrás: A diffúz szennyezőforrások nagy kiterjedésben és szétszórtan jelentkeznek. A diffúz szennyezések a területen eloszolva általános kiterjedésben fordulnak elő, és pontosan nem meghatározható helyeken kerülnek a vizekbe (például mezőgazdasági területekről, vagy a burkolt utakról a vizekbe).

A vízfolyásokhoz kapcsolódó problémák az alábbiakban magyarázhatók:

2.2.1.1 Árvízvédelmi töltések, mederrendezés, mederkarbantartás

A folyó szabályozásának, azaz árvízvédelmének szükségessége már a XIX. század derekán felvetődött. Több terv is készült, melyek az ármentesítés keretein belül a folyó kanyarulatainak átmetszését is tartalmazták, de a XIX. század végén csak kisebb volumenű munkálatokra került sor, Beszédes József irányítása mellett. A XX. századi két Világháború között úgyszintén csak kisebb átmetszéseket kezdtek el megvalósítani, de ezeket nem fejezték be (Trianoni csatorna). Az Ipoly szabályozásának terve a két szomszédos ország közös munkájával 1975-ben készült el a Szob-Ipolytarnóc közötti szakaszra. A tényleges szabályozási munkák az 1970-es évektől gyakorlatilag az ezredfordulóig tartottak. Ennek keretein belül, első lépésként, a folyó középvízi medrének korrekcióját végezték el, a kanyarulatok átmetszésével növelték meg a vízszállító képességet, illetve a vízsebességet. A folyó középvízi medrének vízszállító képességét az évenkénti előfordulású vízhozamokra méretezték, míg az árvízvédelmi töltéseknél a százévenkénti előfordulási valószínűségű árvízszintekre, illetve hozamokra történt a méretezés. A töltéskorona szintje belterületen ehhez képest 1 m-el, míg külterületen 0,5 m-el van kiemelve. A szabályozások második lépésében mederduzzasztók /8db/ létesültek a folyó határszakaszán, illetve a szlovák nemzeti szakaszon, melyek a kisvízi időszaknak a környező területek kedvezőtlen talajvízviszonyait hivatottak ellensúlyozni. E mellett a folyó melletti mezőgazdasági területek öntözés is biztosíthatóvá vált.

Az Ipoly alegységbe tartozik a 02.09. sz. árvízvédelmi szakasz védvonalai Ipolydamásd-Letkés-Ipolytölgyes árvízvédelmi szakasz, melyek három önálló öblözetrészt védenek. A védművek kiépítésének keretében épült védvonal egyrészt az Ipoly menti töltéseket, a Letkés-patak kétoldali és a Nyerges-patak balparti visszatöltésezését foglalja magába. Másrészt Ipolydamásd belterületének védelme érdekében is védvonal létesült. Továbbá a Nyerges-patak jobbparti és a Ganádi-patak balparti, mint külön – harmadik - öblözet visszatöltésezését is tartalmazza. Ide sorolhatók a mederrendezések, melyek bizonyos területek lecsapolását biztosították. Az 1963-as csapadékos év után megkezdődtek a befogadó vízfolyások alaprendezései. Az alaprendezések során, külterületen $NQ_{10\%}$ -os, belterületen $NQ_{2\%}$ -os mértékadó vízhozam kiöntésmentes levezetésére épültek ki a medrek.

Az Ipoly eddig elvégzett szabályozását mindkét fél (Magyar, Szlovák) befejezettnek tekinti, újabb beavatkozásokat nem tartanak indokoltnak.

Az emberi beavatkozások közé sorolhatók továbbá az éves fenntartási munkák, melyekre egyre kevesebb fedezet áll a kezelők (pl. KÖVIZIG, társulatok) rendelkezésére. A medrek feliszapolódása, benőttsége miatt a medrek vízszállítása a kiépítési vízhozamukhoz képes folyamatosan csökken.

A folyó mindkét oldalán lévő térségek a valamikori Ipoly hidak közösen történő újjáépítését tervezik (8 db.). Ennek keretein belül, a két ország kormányfői megállapodtak az elsőként Ipoly híd megépítéséről, a folyó Nógrád megyei határszakaszán, Szécsény-Pöstenypusztá, illetve Rárópusztá térségében. A folyó Pest megyei határszakaszán több híd tervezése kezdődött meg,

bemosódó szennyezés). Ellentétük a pontszerű szennyezőforrás, amikor a szennyezés helye pontosan beazonosítható (pl. csővég).

ami a fejlesztések következtében létrejövő esetleges szennyezések miatt esetlegesen problémát is jelenthet.

2.2.1.2 Felszíni vízkivételek (más vízgyűjtőre történő átvezetés)

Az Ipoly érintett vízgyűjtőterületén felszíni vízkivételek a Komra-völgyi tározón és a Terény-Kiskérpusztai tározón keresztül történik. Az Ipolyból kivett víz, a Komra-völgyi tározón keresztül Észak Magyarországi Regionális Vízművek ZRT működési területén található települések ivóvízellátását szolgálja. Az így felhasznált víz befogadója a Tarján patak, mely a Zagyva vízgyűjtőjére esik.

2.2.1.3 Szennyvizek bevezetése

A szennyvízbevezetés a vízfolyások állagát, a víz minőséget, a feliszapolódást kedvezőtlenül befolyásolja. A vízfolyásokba bevezetett nem kellően tisztított, vagy tisztítatlan szennyvízből (legyen az akár ipari, vagy mezőgazdasági, vagy kommunális szennyvíz - kisvízi időszakban – kellő hígítás hiányában) jelentős szennyezőanyag lerakódást okoz a medrekben. A mederbe lerakódott szennyvíziszap nemcsak csökkenti a meder vízszállítását, rontja a vízminőségét, hanem jelentősen megnöveli a vízfolyás jövőbeni rendezési költségeit is, mivel az eltávolítandó iszap számos esetben veszélyes hulladéknak minősül, így a helyszínen nem teríthető el, el kell azt szállítani.

Általánosan elmondható, hogy a településeken keletkező szennyvizek - a felszíni vizek jó ökológiai állapotának elérése tekintetében fontos - tápanyag tartalma jelentősen megnövekedett az elmúlt tíz évben, amit a korábban, de többnyire még a közelmúltban létesített szennyvíztisztító telepek sem tudnak kellően eltávolítani.

A szennyvíztisztítókkal kapcsolatban elmondható, hogy kapacitásuk és tisztítási hatásfokuk nem mindig kielégítő (pl. foszfor eltávolítás, vagy a természetközeli technológiájú telepek működési problémái). Lökésszerű, nem kellően kezelt ipari szennyvizek és csapadékvíz terhelések hosszabb időre zavart okozhatnak a szennyvíztisztító telepek működésében, ezáltal megnövekedik a befogadók terhelése. A szennyvíziszap elhelyezésének kérdése nem megoldott.

A nyers szennyvíz minőségét a megemelkedett vízdíjak és a mennyiségileg lecsökkent ipari szennyvízkibocsátás negatívan befolyásolták. Az ipari szennyvízkibocsátás a területen nem jelentős.

Vizsgált alegységünk területén két nagyobb kapacitású szennyvíztisztító üzemel (Balassagyarmat 4.500 m³/nap, Szécsény 2.000 m³/nap), emellett még 4 db 1.000 m³/nap alatti és 8 db 500 m³/nap alatti kapacitású tisztítótelep található. A kisebb szennyvíztelepek, különösen a hűvösebb évszakokban, nem tudják az előírt határértékeket teljesíteni.

Az ún. természetközeli (tavas, nádgyökeres, élőgépes) szennyvíztisztítási program keretében létesített szennyvíztisztító telepek (Szügy, Tar, Nógrád, Nőtincs) – mivel ezek a technológiák nem kellően adaptáltak a magyarországi viszonyokra - nem megfelelő a tisztítási hatásfokuk. Hasonló a probléma a kisebb (300-500 m³/nap alatti) szennyvíztisztító telepeken, ahol főleg az őszi-téli alacsony hőmérséklet okozza a nem megfelelő tisztítási hatásfokot. A szügyi gyökermezős telep nem alkalmas a magas szerves anyag tartalmú szennyvíz kezelésére.

A szennyvíziszap elhelyezése jelenleg általában hulladéklerakón (szeméttelepen) történik, amit a jelenlegi jogi szabályozás túrt és megszüntetendő státuszként kezel.

A településeken a csapadékvizek nem megfelelő elvezetése, illetve az esetleges kivitelezési hibák miatti infiltráció a szennyvíztisztító telepeken hatásfok romlást okoz a tisztításban. A tervezési terület egy részén a foszfor eltávolítása korábban nem volt követelmény. A nógrádi tájegység vízfolyásaira jellemző az időszakos, de legalább az év nagy részében nagyon kicsi vízhozam, vagy legalábbis szélsőséges mértékű. A szennyvíztisztítás talajszűrővel történő kiegészítését az agyagos, kötött talajok nehezítik, vagy lehetetlenné teszik.

Termál/hűtővíz bevezetés a Jenői-patakba 520 m³/nap mennyiségben történik.

A területen közel 50 kisebb-nagyobb horgásztó található. Nyári időszakokban néhány tónak erősen eutrofizálódik¹⁰ a vize minek eredményeként oxigén- hiányos állapot lép fel. Többségében azokat a tavakat érinti ez a jelenség, amelyeknek tápláló vízfolyása szinte kizárólag mezőgazdasági területen meanderezik és nem rendelkezik védősávval, megfelelő zonációval. A hegyvidéki jellegű tározóknál (pl. Királyréti, Nagyörzsönyi, stb.) vízminőségi probléma nem, vagy nagyon ritkán jelentkezik.

2.2.1.4 Vízrendezés, duzzasztás, vízkivétel

A vízfolyások - beleértve az Ipoly folyót is – kereszt- és hosszirányú átjárhatóságának¹¹ biztosítása nem, vagy csak részben megoldott. Az átjárhatóságot gátolják a bukók, mederduzzasztók és völgyzárógátas tározók.

Az Ipolyon az elsősorban árvízvédelmi célzatú szabályozást követően - elsősorban a szomszédos állam beruházásában - duzzasztóművek és a belvízátelő szivattyútelepek létesültek. Ennek keretein belül a folyó Pest megyei szakaszán két duzzasztómű épült Ipolytölgyes és Tésa térségében. A Nógrád megyei határszakaszon Ipolyvece, Dejtár és Rárópuszta térségében további 3 duzzasztómű létesült. Ezek közül csak a rárópusztai van magyar tulajdonban, illetve üzemeltetésben. A két határszakasz közötti szlovák nemzeti szakaszon további három duzzasztómű létesült, Szete (Kubáňovo), Ipolyvisk (Vyškovce), illetve Ipolyság (Šahy) térségében.

Elviekben problémát okoznak a mederduzzasztások, mert akadályozzák a hal fauna természetes mozgását, legalábbis a duzzasztási időszakban, ami gyakorlatilag egybeesik a vegetációs időszakkal.

Az Ipoly folyó Pest megyei határszakaszán üzemelő két duzzasztóműhöz - Interreg III/A. keretein belül - elnyert uniós támogatásból 2006-2008. között hallépcsők épültek. A próbaüzem tanúsága szerint igen sikeresen. A szlovák nemzeti szakaszon épített három duzzasztóműnél „ab ovo” létesültek hallépcsők. A folyó Nógrád megyei határszakaszán lévő két szlovák tulajdonban lévő duzzasztóműhöz ugyancsak szükséges hallépcsők építése. A magyar tulajdonban lévő Rárópusztai duzzasztómű régóta nem üzemel, a vízkivétel miatt nem is szükséges a duzzasztás. Így tehát ide hallépcső építése nem szükséges.

¹⁰ Eutrofizálódás: Az algák, vagy magasabb rendű növények túlzott mértékű elszaporodása a vízben, a növényi tápanyagok, különösen nitrogén- és/vagy foszforvegyületek vízben való feldúsulása, a növényi tápanyagterhelés növekedése következtében.

¹¹ Hosszirányú átjárhatóság: A vízfolyások folytonossága, mely a folyó ökológiai integritásának és a jó állapotának egyik jellemzője. A hosszirányú átjárhatóság a vízi élőlények vándorlási lehetőségeinek biztosításához és a megfelelő hordalékszállításához elengedhetetlen.

A részvízgyűjtő hegy- és dombvidéki jellegéből adódóan a vízfolyások vízjárása szélsőséges, így száraz időben viszonylag csekély vízkészlettel rendelkeznek, csapadékos időben pedig adott esetben rendkívül heves lefolyás jellemzi őket. A hidromorfológiai kockázatot növelő völgyzárógátas tározók célja e szélsőségek mérséklése. A térségben számos kisebb-nagyobb kapacitású tározó készült, a tározók száraz időre tározzák a csapadékos időszakokban lefolyó vizeket, nagycsapadék idején pedig a nagyvizek egy részének tározásával csökkentik az alvízi meder terhelését, az árvíz mértékét.

Terény-Kiskérpusztai tározó: völgyzárógátas tározó, mely árvízi ill. horgászati hasznosítási céllal létesült. A tározó a korábbi víziszárnycs-tartás következtében jelentős mennyiségű iszapot tartalmaz, mely leürítése csak megfelelő hígítóvíz mellett lehetséges, ugyanakkor a tározó rossz állapota miatt a tározót le kell üríteni.

Komra-völgyi tározó: mesterségesen feltöltött (elsősorban az Ipoly vízkészletéből) ivóvíz igények kielégítését szolgáló víztározó, és mint ilyen, fokozott vízminőség védelem alatt áll.

Az Ipoly vízminőségét jelentősen befolyásolja a szlovák tározók fenékleürítőinek megnyitása. További hidromorfológiai kockázatot jelenthet minden tározó, mely a vizek lefolyási viszonyait megváltoztatja. Ezek közül elsősorban a völgyzárógátas tározók érdemelnek nagyobb figyelmet, mivel adott esetben a víz továbbfolyását teljes egészében megakadályozzák, így módon különösen a vízi élővilág életlehetőségeit csökkentik. Ugyanakkor árvízcsökkentő hatásuk révén – megfelelő kialakítás és karbantartás esetén – a vízfolyás alsó szakaszainak árvízi biztonságát növelik.

Az Ipoly feszített vízgazdálkodási helyzetben van. Az Ipolyból és mellékfolyóiból történő többlet vízkivétel további jelentős potenciális problémaforrást okoz. A vízgyűjtőn nagy számban jelenlévő tározók vízviszatarítása jelentős, a környező talajvízszintet megemelik, emellett a tározók alatti szakaszokon vízhiányos állapotot okoznak. Az azonos vízfolyáson lévő tározók egymásra hatása nem tisztázott, továbbá koordinálatlan üzemeltetésük az alsóbb tározók vízhiányát okozhatja.

Ide kapcsolható az élőhelyek revitalizációjának kérdése. Ezek között kiemelt feladat az Ipolyszögi Égerláp természetvédelmi kezelése. A terület az Ipoly folyó medersüllyedésének köszönhetően kezd kiszáradni. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az Égerlápot tápláló vízfolyáson több tározó is van, ami a párologtatás következtében kedvezőtlenül befolyásolja az égerláp vízháztartását. Az Égerláp vízpótlásának megoldásai ismertek, megoldást jelenthet a létrejött medermélyülési folyamatot megszüntetése. Ezzel összefüggésben megjegyezzük, hogy 2009. májusában fenékküszöb épül a térségben, mely a további medermélyülési folyamatot megszünteti és mintegy méter nagyságrendű vízszint emelkedést hoz létre a folyóban. Ennek eredményeként a nagyvizes időszakban a folyó vízszintje lehetővé teszi az égerláp vízzel történő elárasztását. Véleményünk szerint rendkívül fontos feladat a szabályozások, vagy a természetes úton lefűződött ágak, holtágak revitalizációja, azok visszakötése a főmederbe.

2.2.2. Felszín alatti vizek

Az 1-8. Ipoly alegység területére hét felszín alatti víztest, az sp.1.12.2 Ipoly-völgy, az sh.1.8 Börzsöny, Cserhát - Ipoly-vízgyűjtő, a h.1.8 Börzsöny, Cserhát - Ipoly-vízgyűjtő, a k.1.5 Naszály, Nógrádi-rögök, a kt.1.5 Nógrádi termálkarszt, a kt.1.4 Visegrád-Veresegyháza termálkarszt és a pt.2.5 Északi-középhegység medencéi tartoznak.

Mennyiségi probléma 1 víztestet érint a kt.1.4 jelű Visegrád-Veresegyháza termálkarsztot, melyből közvetlen vízkivétel történik (az engedélyezett vízkivételek elérik az összes vízkivétel 30%-át).

Nitrát és ammónium szennyezésekkel kapcsolatos főbb okok az alábbiak:

- Diffúz szennyezés mezőgazdasági területről 1 víztestet érint: az sp.1.12.2 jelű Ipoly-völgyet
- Diffúz szennyezés településről szintén 1 víztestet érint az előző sp.1.12.2 jelű Ipoly-völgyet
- Állattartó telepek szennyezése is ugyanezt a víztestet éri.

Egyéb szennyezések nincs az alegységen

Az emberi tevékenység nagy része a felszín alatti első, sekély mélységű víztestet érinti. A sekély mélységű víztestekbe történő legjelentősebb mennyiségi beavatkozás a vízkitermelés, melyen belül megkülönböztetünk főleg a felszíni vízből utánpótlódó (partiszűrésű), valamint a csak talajvízből utánpótlódó vízkivételi helyeket. A felszín alatti víztestek érzékenyek az emberi tevékenységekre. Az ember által okozott beavatkozások hatására elszennyeződhetnek. Ennek következtében az ivóvíz ihatatlanná válik. Néhol a kitermelt vizet még meg lehet tisztítani ivóvíz minőségűre, de vannak helyek ahol a víztermelőhely feladását eredményezi az elszennyeződés. A parti szűrésű vízbázisok, helyzetüknél fogva, a legérzékenyebbek az emberi beavatkozásokra, ezért a sérülékeny vízbázisok közé tartoznak.

A működő sérülékeny vízbázisokról tanulmány készül, mely feltárja a vízbázis körüli lehetséges szennyező forrásokat. Modellezéssel meghatároznak a vízbázis körül védőterületeket, melyeken bizonyos emberi tevékenységekkel kapcsolatos korlátozásokat kell bevezetni az ivóvíz minőségének megtartása, illetve javítása érdekében.

Az alegység területén számos vízbázis van. A vízbázisok védőterületeinek kijelölése folyamatban van. Vámosmikolán a vízbázis védőterület-kijelölési dokumentáció elkészült, de a nem megfelelő vízminőség (nitrát, ammónia), illetve a vízkezelési technológia hiánya miatt a vízmű nem üzemel. Balassagyarmaton a vízműutak a rossz vízminőség és a nyugat-nógrádi regionális ivóvízhálózat megépülése miatt több mint tíz éve nem üzemelnek, a vízmű vízjogi engedélyének visszavonása folyamatban van.

A régió területén a porózus hegyvidéki víztestekből való vízkivétel nem jellemző.

A sekélymélységű víztestben az emberi tevékenységek hatására bekövetkező minőségi változások különfélék lehetnek. A szennyvízelhelyezés következtében a felszín alatti vizeket érőterhelések közül települési folyékony hulladék (TFH) leürítés földmedrű leürítőbe Vámosmikolán és Bánkon történik. Nyárfás öntöző nincs a területen.

Az ipari és mezőgazdasági pontszerű szennyezések közül az Ipoly vízgyűjtőterületén 3 db egységes környezethasználati engedéllyel (IPPC) működő cég található: a nógrádmarcali hulladéklerakó, Rétságon egy alumínium feldolgozó (fröccsöntő) üzem, Romhányban pedig egy kerámia termék gyártó üzem működik. A települési kis lerakók a hatályos jogszabályoknak megfelelően legkésőbb 2009. július 15-éig üzemelhetnek. Litke hulladéklerakóján a hulladéktest az elvégzett környezetvédelmi felülvizsgálat eredménye szerint a talajvízben áll, ezzel potenciális veszélyforrást jelent a felszín alatti vizekre.

Az Ipoly vízgyűjtőterületen számos homok és kavics bánya (Érsekvadkert, Ludányhalászi), agyag bánya (Szécsény, Romhány), valamint andezit bánya (Márianosztra, Karancsberény) üzemel. Az Ipoly vízgyűjtőterületén 6 db kármentesítési eljárás van folyamatban, melyek majd mindegyike Balassagyarmat ipari területeit érinti. Az OKKP keretén belül kármentesítési eljárás nincs folyamatban. Az Ipoly vízgyűjtőterülete általánosságban véve nem mondható szennyezettnek.

Mezőgazdasági eredetű diffúz szennyezések közül nitrátérzékenység szempontjából a terület nagy része nem veszélyeztetett, kivéve Litke, Patvarc, Dejtár, Bernecebaráti, Tésa, Vámosmikola és környékét. Az Ipoly vízgyűjtőterületen néhány nagyobb szarvasmarha és sertéstelep (Csitár, Érsekvadkert, Karancsság) található, valamint számos kisebb, magánszemélyek háztartási igényeit kielégítő állattartás is jellemző. A kisebb volumenű állattartás és növénytermesztés okozta mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezés jellemzően a felszín alatti vizek felsőrészét érinti. A területen az állattartáshoz kapcsolódóan előfordul a nyárfás hígtrágya elhelyezés (Érsekvadkert).

Az Ipoly vízgyűjtőterületen problémát okoz a sok kis települési hulladéklerakó, amelyekben a hulladék lerakása megfelelő műszaki védelem nélküli, illetve ugyanezen lerakók nagy többségében a műszaki védelem nélküli kazettákban helyezik el a települési folyékony hulladékot. 2007. október 31-én bezárt a Szécsény területén lévő lerakó, mely kapacitása alapján egységes környezethasználati engedély (IPPC) köteles lenne, de kialakítása nem felel meg a hatályos jogszabályoknak. Litke hulladéklerakójának felszámolását tervezi, mivel a hulladéktest az elvégzett környezetvédelmi felülvizsgálat eredménye szerint a talajvízben áll.

Ugyancsak problémát okoznak a területen korábban felhagyott bányák, melyek feltöltésére sok esetben hulladékot használtak.

A sekély porózus Ipoly völgy víztesten felszínalatti vizek kémiai állapota nagyon érzékeny az emberi tevékenység következtében fellépő terhelésre. Az Ipoly menti partiszűrűsű vízbázisok olyan mértékben elszennyeződhetnek, hogy fel kell adni a termelést. (Balassagyarmat, Vámosmikola). Nitrát és ammónium szennyezés mezőgazdasági területről vagy településről származó diffúz szennyezés következtében illetve állattartó telepről szintén az Ipoly-völgyet éri.

Felszínalatti vízminőség szempontjából kockázatos helyszín a Szécsény mellett található horgásztó. A hajdan volt bányató ma rekreációs célokat, horgászat és üdülést szolgál. Nyaranta jelentős vízminőség romlás tapasztalható a felhalmozódott iszap miatt.

Közvetlen vízkivétel (az engedélyezett vízkivételek elérik az összes vízkivétel 30%-át) 1 felszín alatti víztestet érint: kt.1.4 Visegrád-Veresegyháza termálkarsztot.

A térség déli részén, a Duna-balparti Termálkarszt területén az utóbbi időben élénk érdeklődés nyilvánult meg termálvíz-felhasználásra alapozó gazdasági vállalkozások létesítése iránt. A jelenlegi ismeretek alapján azonban nem állapítható meg egyértelműen a tervezett fejlesztések hatása, a kitermelhető hideg és meleg karsztvizek mennyiségére. A karsztvíz-testek vízminőségét a beszivárgási területen végzett emberi tevékenység is módosítja.

2.2.3. Erősen módosított és mesterséges felszíni víztestek

Az alábbi táblázat az alegységen található erősen módosított kategóriába sorolt és a mesterséges víztesteket mutatja be. Egy természetes módon létrejött víztestet (vízfolyást vagy állóvizet) akkor tekintünk erősen módosítottnak, ha annak természetes jellegét az emberi tevékenység által okozott hatások (pl. meder szabályozás, töltésezés, duzzasztás) olyan mértékben megváltoztatták, hogy a jó ökológiai állapot nem érhető el anélkül, hogy ezeknek a hatásoknak a megszüntetése

során valamilyen jelentős emberi igény kielégítése ne sérülne, vagy helyettesítése ne jelentene aránytalan terheket a társadalom számára.

Víztestek besorolása központi állapotértékelés alapján *	Olyan társadalmi igény, ami miatt létrehozták, illetve módosították a víztestet	Kérdés az érintettekhez: Egyetért-e azzal, hogy (a megadott indok alapján) erősen módosított víztestté kell nyilvánítani az adott víztestet?
1) Erősen módosított kategóriába sorolt *		
Ménes-patak-felső és Nógrádmegyeri-patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés	
Lókos-patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés	
Lókos-patak-felső és Jenői- patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés	
Kétdobonyi-patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés, duzzasztás	
Darázsdói- és Lóci-patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés	
Lókos-patak-felső és Jenői-patak	hosszirányú szabályozottság (árvíz- és belvízvédelem)	
Derék-patak és mellékvizei	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés, völgyzárógátas tározó, duzzasztás	
2) Bizonytalan, hogy erősen módosítottá nyilvánítsák-e *		
Ipoly-folyó	hosszirányú és keresztirányú szabályozottság (árvíz- és	

	belvízvédelem)	
Kemence-patak	völgyzárógátas tározó, duzzasztás	
Nyerges-patak	dombvidéki, mederrendezés	
Fekete-víz felső	dombvidéki, mederrendezés	
3) Mesterséges víztestek		
Víztestek besorolása központi állapotértékelés alapján *	Olyan társadalmi igény, ami miatt létrehozták, illetve módosították a víztestet	Kérdés az érintettekhez: Egyetért-e azzal, hogy (a megadott indok alapján) erősen módosított víztestté kell nyilvánítani az adott víztestet?
1) Erősen módosított kategóriába sorolt *		
Ménes-patak-felső és Nógrádmegyeri-patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés	
Lókos-patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés	
Lókos-patak-felső és Jenői- patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés	
Kétdobonyi-patak	dombvidéki, árvízvédelmi mederrendezés, duzzasztás	
Darázsdói- és Lóci-patak	dombvidéki, árvízvédelmi	

	mederrendezés	
Lókos-patak-felső és Jenői-patak	hosszirányú szabályozottság (árvíz- és belvízvédelem)	
2) Bizonytalan, hogy erősen módosítottá nyilvánítsák-e *		
3) Mesterséges víztestek		

A 3. fejezetben szereplő összesítő táblázatok a KDV-KÖVIZIG besorolása alapján készültek.

2.3 Jelenlegi állapot minősítése

Az alábbi táblázatok az alegységen található vízfolyás, állóvíz és felszín alatti víztest típusok ökológiai, vízkémiai és mennyiségi állapotát mutatják be. A VKI-ban a vizek állapotértékelése több fokú skálán, különböző állapotjellemzők segítségével történik. Az állapotértékelés kiindulási alapot jelent a szükséges intézkedések megtervezéséhez. Amelyik víztest nincs kiváló vagy jó állapotban, azoknál olyan intézkedéseket kell kidolgozni, amelyekkel elérhetőek a célkitűzések (jó állapot vagy potenciál elérése).

A VKI víztest kategóriái alapján állóvíznek minősülő víztest nincs a KDV-KÖVIZIG Ipoly vízgyűjtőjére eső területén. Az alegység területén lévő kisebb állóvizekkel is foglalkoznak a vízgazdálkodási problémákat és intézkedéseket leíró fejezetek.

2.3.1. Vízfolyások

a) Ökológiai állapota

A víztest kategóriája	Összesen (db)	Kiváló (db)	Jó (db)	Nem éri el a jó állapotot (db)	Adathiány miatt nem dönthető el (db)

Természetes	16 (23)	0	3	4	9
Mesterséges	0	0	0	0	0
Erősen módosított	12 (5)	0	5	2	5
Összesen	28	0	8	6	14

b) Kémiai állapota

	Összesen (db)	Kiváló (db)	Jó (db)	Nem éri el a jó állapotot (db)	Adathiány miatt nem dönthető el (db)
Összesen	28	1	7	9	11

2.3.2. Felszín alatti vizek

a) Mennyiségi állapota

A víztest típusa	Összesen (db)	Jó (db)	Bizonytalan (db)	Nem éri el a jó állapotot (db)
Sekély hegyvidéki	1	1	0	0
Hegyvidéki	1	1	0	0
Sekély porózus	1	1	0	0
Porózus	0	0	0	0
Termál porózus	1	1	0	0
Karszt	1	1	0	0
Termál karszt	2	1	0	1

b) Kémiai állapota

A víztest típusa	Összesen (db)	Jó (db)	Nem éri el a jó állapotot (db)
Sekély hegyvidéki	1	1	0
Hegyvidéki	1	1	0
Sekély porózus	1	0	1
Porózus	0	0	0
Termál porózus	1	1	0
Karszt	1	1	0
Termál karszt	2	2	0

Az alegység területén 1 sekély hegyvidéki víztest található, a Börzsöny, Cserhát-Ipoly vízgyűjtő. Ennek mennyiségi és minőségi állapota jó.

Az alegység területén a Börzsöny, Cserhát-Ipoly vízgyűjtő az egyetlen hegyvidéki víztest; mennyiségi és minőségi állapota egyaránt jó.

Az 1 db sekély porózus víztest az Ipoly-völgy. Ennek mennyiségi állapota jó. Minőségi szempontból nem éri el a jó állapotot. Ennek oka a mezőgazdasági területekről és a településekről származó diffúz szennyezés; az állattartás; a szennyvíztisztítás hiányosságai. A nitrát-tartalom 50 kútból 4-ben veszélyesen túllépi a határértéket. Egy kútban az ivóvíztermelést is veszélyeztető túllépés jelentkezik.

Porózus víztest az alegység területén nincs.

Termál porózus víztest az alegység északkeleti részén, kis területen nyomozható: Északi-középhegység medencéi. Ennek mennyiségi és minőségi állapota jó. Az alegység területén egyetlen fúrás tárja fel (Rárópuszta).

A Naszály, Nógrád-rögök karszt víztest mennyiségi és minőségi állapota jó.

Az alegység területén 2 termál karszt víztest található. A Nógrádi termálkarszt víztest mennyiségi és minőségi állapota jó. Az alegység délnyugati részén, kis területen nyomozható Visegrád-Veresegyháza termálkarszt az utánpótlódási területén jelentkező problémák miatt mennyiségi állapotát tekintve nem éri el a jó állapotot. Kémiai állapota jó.

A víztestek állapotát tekintve a kémiai jellegű problémák az Ipoly-völgy víztesten jelentkeznek. Mennyiségi problémák nem jelentkeznek.

A nitrát és ammóniumszennyezések oka az Ipoly-völgy víztesten a településekről és a mezőgazdasági területekről származó diffúz szennyezés, és az állattartás.

3 Megoldások (környezeti célkitűzések és intézkedések)

A korábban bemutatott jelentős vízgazdálkodási problémák okainak csökkentésére vagy megszüntetésére intézkedéseket kell kidolgozni. A 2009-ig elkészítendő, és a további munkákat meghatározó VGT egyik legfontosabb része az ún. „intézkedési program”. Ez a „csomag” tartalmazza a területen található vízfolyások, állóvizek és felszín alatti vizek állapotának javítását szolgáló összes lényeges intézkedést.

A társadalmi egyeztetés az intézkedések tervezésének fontos fázisa. Az egyeztetés után véglegesíthető az intézkedési program és a környezeti célkitűzések is.

A tervezési folyamatban Ön is részt vehet! Kérjük, mondja el véleményét az intézkedésekről, és ezzel összefüggésben a környezeti célkitűzésekről, a korábban leírt módon! Segítségképpen a fejezetek végén kérdéseket tettünk fel Önnek.

3.1 Környezeti célkitűzések és mentességek (derogációk)

A 2015-ig elérendő környezeti célkitűzések lehetnek:

- Felszíni vizek esetén: általában a jó ökológiai állapot (az emberi hatások nem zavarják a természetes élőhelyek működését) és a jó kémiai állapot (a szennyezőanyagok koncentrációja nem haladja meg az ökológiai szempontok szerint megállapított határértékeket).

Olyan jelentős emberi igények kielégítése esetén, mint ivóvízellátás, árvíz- és belvízvédelem, rekreáció, víztározás vízellátási, öntözési és energiatermelési céllal, hajózás, természetvédelmi szempontok, bizonyos víztestek az ún. erősen módosított kategóriába kerülhetnek (részletek ld. 2.2 fejezet). Ezekre a víztestekre az ún. jó ökológiai potenciál elérése a célkitűzés. A mesterséges víztestek esetén ugyancsak a jó ökológiai potenciált lehet célul kitűzni.

- Felszín alatti vizek esetén: a jó mennyiségi állapot (amikor a felszín alatti vízkészletek hasznosítása nem okoz tartós vízszintsüllyedést, sem a felszín alatti vizektől függő vizes élőhelyek károsodását) és a jó kémiai állapot (ha szennyezések elő is fordulnak, azok nem veszélyeztetnek ivóvízkivételt, egyéb vízhasználatokat, illetve felszín alatti vizektől függő vízfolyásokat és szárazföldi ökoszisztémákat).

Derogációk:

A fenti általános célkitűzésektől, a megvalósíthatóság értékelése alapján és/vagy az ún. aránytalan költség¹² igazolása esetén el lehet térni. Ezt jól megalapozott műszaki, természeti, társadalmi és gazdasági indokokkal kell alátámasztani. A 2015-ös határidő kitolható, másrészt a célkitűzések enyhébbek is lehetnek, mint a jó állapot, illetve jó potenciál követelményei.

¹² Aránytalan költség azt jelenti, hogy a beavatkozások költségei nem állnak arányban az elért eredményekkel, környezeti, társadalmi hasznokkal.

Az **időbeni mentesség** esetén, amikor a célkitűzések teljesítése a meghatározott határidőkre ésszerű módon nem érhető el, indokolható pl. azzal, ha a műszaki természetű gyakorlati vagy jogszabályi kényszerek meggátolják az intézkedés 2015-re történő megvalósítását, vagy ha az ökológiai vagy vízminőségi állapot javulása lassú folyamat. Az „aránytalanul magas anyagi terheket jelent a lakosság, gazdaság, társadalom bizonyos szereplői, vagy a nemzetgazdaság számára (megfizethetőségi problémák, finanszírozás lehetetlensége). A fenti indoklással a határidőket a VGT felülvizsgálati ciklusaihoz igazodva 2021-re, illetve 2027-re lehet módosítani.

A másik lehetőség, amit csak különösen indokolt esetben lehet alkalmazni, a jó állapotnál **kevésbé szigorú környezeti célkitűzések megállapítása** (de a vizek állapota ekkor sem romolhat). Erre jellemzően akkor kerülhet sor, ha pl. nincs ismert, jó műszaki megoldás, vagy a jó állapot elérésének költségei lényegesen meghaladják az állapotjavulásból származó társadalmi hasznokat.

E mentességeken túl még két speciális esetben van lehetőség a vízgyűjtő-gazdálkodási tervekben a célkitűzések mérséklésére.

Kivételes vagy ésszerűen előre nem látható természetes ok vagy vis major, különösen a szélsőséges árvizek és a hosszú aszályos időszakok, balesetek következményeként adódó időszakos állapotromlás – bizonyos a VGT-ben rögzített feltételek fennállása esetén - nem számít a VKI követelmények megszegésének

A célok elérése kivételes esetben meghiúsulhat a felszíni víztest fizikai jellemzőiben vagy egy felszín alatti víztest vízszintjében bekövetkezett új változások, illetve új emberi tevékenységek (pl. nagy vízgazdálkodási projektek) hatására. Ekkor azonban szigorú kritériumok, társadalmi-gazdasági hatásvizsgálatok alapján kell igazolni, hogy e tevékenységek megvalósítása elsőrendű közérdek, és/vagy a környezet és a társadalom számára a VKI célkitűzéseinek teljesítésével elérhető előnyöket felülmúlják az emberi egészség terén bekövetkező új változások vagy módosulások, valamint az emberek biztonságának megőrzésében vagy a fenntartható fejlődésben jelentkező előnyök.

Az alábbi táblázat az alegység vizeire vonatkozó célkitűzések elérésének ütemezését (az időbeni mentességeket), illetve az esetleges célok enyhítését foglalja össze. A táblázatban foglalt adatok még előzetes információkon alapulnak, a tervezés, a gazdasági vizsgálatok előrehaladásával és a társadalmi egyeztetés eredményeként módosulhatnak.

A célkitűzések indoklása nagymértékben az egyes intézkedések megvalósíthatóságához kapcsolódik. Erre vonatkozó információk olvashatók a következő fejezetben, amely a javasolt intézkedéseket foglalja össze.

Célkitűzések összefoglalása:

	Összesen (db)	Jelenlegi Jó állapot fenntartás a (%)	Jó állapot/ potenciál elérése			Enyhébb célkitűzés (javaslat) (%)
			2015 (%)	2021 (%)	2027 (%)	
<u>Vízfolyás víztestek:</u>	28	14%	25%	36%	11%	14%
Természetes	23	17%	30%	35%		17%
Mesterséges						
Erősen módosított*	5			40%	60%	
<u>Felszín alatti víztestek</u>	7	72%	14%	14%		
Összesen	35					

Az alegységen található 35 db víztest 26 %-a már jelenleg is jó állapotú, illetve erősen módosított, vagy mesterséges víztestek esetén eléri a jó potenciált. Ezek elsősorban a hegyvidéki víztestek közül kerülnek ki. Az általánosan előírt célkitűzés (2015-re jó állapot vagy jó potenciál) azoknál a víztesteknél érhető el, ahol a jelenlegi állapot nem tér el jelentősen a céltől, időben beindíthatók az intézkedések az alapintézkedések elegendőek a jó állapot/potenciál elérésére illetve azoknál, ahol ez a védett terület jellegéből adódóan európai előírás. Egy víztestnél akkor érhető el a jó állapot, ha minden egyes szükséges intézkedés időben megvalósul. 2015-ig azok az intézkedések valósulnak meg, amelyek már előkészítettek, a finanszírozásuk megoldott (pl. támogatás rendelkezésre áll), vagy 2015-ig megoldható, valamint az érintettek (gazdák, ipar képviselői, önkormányzatok, társulatok, állam) meg tudják fizetni, tehát nem merül fel megoldhatatlan fizetőképességi probléma. Ez a víztestek további 20 %-át jelenti.

Az alegységen 2015-ig jó állapotot vagy jó potenciált elérő víztestek az alábbiak:

Damádi-patak, Dobroda-patak és mellékvizei, Ganádi-patak, Letkés-patak, Ménes-patak (AEP797), Szentlélek-patak, Komra-patak.

A többi víztest esetében a jó állapot/potenciál csak a következő 6 éves tervciklusokban érhető majd el 2021-es vagy 2027-es határidővel (16 db víztest 46 %). Azoknál a víztesteknél, melyek jelenlegi állapota megfelelő, a cél a jó állapot vagy jó potenciál fenntartása. A víztestek 14%-ánál a jó állapot/potenciál elérésénél enyhébb célkitűzés a reális.

A derogáció okai természeti, műszaki, gazdasági természetűek lehetnek. Egyszerre több ok is felmerülhet.

Az időbeni derogáció legjellemzőbb természeti oka az alegységben a szükséges ökológiai helyreállási idő hossza, amely nem teszi lehetővé a 2015-re való megvalósítást. Jellemző az is, hogy műszaki természetű gyakorlati vagy jogszabályi kényszerek meggátolják az intézkedés korábbi határidőre történő megvalósítását. A legfontosabb ok általában gazdasági jellegű: az intézkedés korábbi határidőre történő foganatosítása aránytalanul

magas terheket jelent (megfizethetetlen) a gazdaság, a társadalom bizonyos szereplői, a nemzetgazdaság számára. Egy intézkedés megfizethetetlen, ha:

- (1): állami, önkormányzati források nem állnak rendelkezésre (beleértve az igénybe vehető támogatásokat is)
- (2): a költségviselő gazdasági szereplők, ágazat versenyképességét rontja
- (3): a lakosság teherviselő képességét meghaladja
- (4): jelentősen rontja a foglalkoztatottságot (pl. munkahelyek megszűnésével jár)

A természetes víztestek esetében lehetőség van enyhébb célok meghatározására. Jellemző műszaki indoka az, ha nincs megfelelő műszaki, technológiai megoldás. Itt a legfontosabb indok társadalmi-gazdasági jellegű. Amennyiben az adott víztest jó állapotba hozásához szükséges költség-hatékony (legolcsóbb) intézkedések költsége nagyobb, mint az intézkedések társadalmi szintű eredménye, haszna, akkor nem éri meg ezt a víztestet jó állapotba hozni, célszerű enyhébb célkitűzést megállapítani.

A derogációk okai az alegység esetében:

- tájidegen fajok elterjedése (Csitári-patak, Fekete-víz);
- az ökológiai helyreállási idő hosszabb, mint az irányelvben megadott határidő (Darázsdói- és Lóci-patak, Derék-patak és mellékvizei, Lókos-patak, Jenői-patak, Nyerges-patak);
- nincs jó műszaki megoldás (Hévíz-patak, Kétdobonyi-patak);
- az intézkedések megvalósítása aránytalanul magas költséggel járna (Derék-patak, Hévíz-patak, Kétdobonyi-patak, Ménes-patak-felső és Nógrádmegyeri-patak, Nyerges-patak, Szakáli-patak);

Az időbeni derogációk oka, hogy az intézkedések megvalósítása 2015-ig aránytalanul magas terheket jelentene (10 víztest esetében).

A környezeti célkitűzések és a következő fejezetben bemutatott intézkedési programok több lépcsőben, az egymásrahatások figyelembevételével tervezhetők. Az általános célkitűzéstől való eltérést jórészt az intézkedések megvalósíthatósága határozza meg, amelyről a következő fejezetben esik szó.

Konzultációs kérdések a fejezetben foglaltakhoz:

Kérjük, az adott kérdésekre adott válaszait maximum fél-fél oldalon írja le. (Természetesen azokat a kérdéseket, amelyekre nem kíván válaszolni, kihagyhatja.)

- ???
- Egyetért-e a célkitűzések elérésének víztestenként bemutatott ütemezésével (2015, 2021, 2027)?
- ???
- Egyetért-e azzal, hogy az adott víztest esetében a jó állapot, illetve a jó potenciál nem érhető el és ezért enyhébb célkitűzés lett megfogalmazva?

3.2 Intézkedések

A vízfolyások, állóvizek és felszín alatti vizek állapotának javítására különböző típusú intézkedések kidolgozása történik:

- Egyrészt a jelenlegi jogszabályok végrehajtása (beleértve a Víz Keretirányelv alkalmazása miatt elvégzett jogharmonizáció során elfogadott jogszabály módosításokat is), és a már működő intézkedési programok megvalósítása (például az országos szennyvíz- vagy ivóvíz program).
- Ezen felül a környezeti célok eléréséhez szükséges intézkedések, amelyek tartalmazhatnak egyedi határértékeket, a jó gyakorlatra vonatkozó műszaki előírásokat, támogatási és finanszírozási rendszert, szabályozási és igazgatási eszközöket, stb.

Az intézkedési programokat 2012-ig működőképessé kell tenni. Ez többek között azt jelenti, hogy a hiányzó jogszabályokat hatályba kell léptetni, a részletes megvalósíthatósági tanulmányokat/kiviteli terveket ki kell dolgozni, és működni kell a finanszírozási és támogatási rendszernek. (Kivételt képeznek az időbeli mentességet kapott intézkedések).

Az intézkedések programjának kidolgozásán belül az intézkedések tervezése és a társadalom bevonása két külön, de egymással szorosan összefüggő elemként jelenik meg. Ez lényegében a nyílt tervezési folyamat, amelynek két jelentős fázisa van:

- a vizek állapota szempontjából jelentős vízgazdálkodási problémák és okaik feltárása, valamint az ezekhez kapcsolódva a környezeti célkitűzések meghatározása,
- az utóbbiak eléréséhez szükséges intézkedések tervezése, programokba történő összefoglalása, társadalmi megvitatása, egyidejűleg a környezeti célkitűzések véglegesítése.

Az intézkedések tervezése három pilléren nyugszik:

- *ökológiai feltételek (környezeti célkitűzésekhez tartozó követelmények) és műszaki lehetőségek* (jelenlegi és célállapot, az intézkedések ökológiai-vízminőségi hatékonysága),
- *gazdasági feltételek* (költségek, költség-hatékonyság, aránytalan költségek kerülése, közvetett hatások, finanszírozhatóság, megfizethetőség),
- *társadalmi szempontok, illetve érdekeltségi viszonyok* (kielégítendő igények, előnyök és hátrányok). A programhoz tartozik az intézkedések megvalósíthatóságát lehetővé tevő szabályozási, intézményi, illetve finanszírozási háttér biztosítása is.

Az általánosan érvényes intézkedési programok esetében az intézkedések mindegyik, az adott tevékenység hatása által érintett víztestre vonatkoznak, függetlenül a hatások mértékétől. Az intézkedések tervezése különböző léptékben történhet, a víztest szintjétől az alegység, részvízgyűjtő, országos szintig. A vízgyűjtő-gazdálkodási tervben annak bemutatása történik, hogy

- az adott intézkedési program mely víztestekre vonatkozhat,
- illetve fordítva, egy adott, víztest szinten azonosított ökológiai, mennyiségi vagy vízminőségi probléma mely intézkedési programokkal oldható meg.

A víztestekre vonatkozó környezeti célkitűzések megvalósításához szükséges intézkedések a szerint csoportosíthatók, hogy milyen emberi tevékenységek környezeti hatásainak csökkentésére alkalmasak. Ezek ún. **intézkedési csomagokban** összevonva jelennek meg (pl. mezőgazdasági tevékenységet érintő területi intézkedések). Vannak olyan esetek, amikor a probléma több intézkedés együttes alkalmazásával oldható meg (pl. vízfolyások állapotának javításához nem csak a főmeder, hanem a hullámtér rendezése is szükséges, melynek része az intenzív szántóföldi gazdálkodás felhagyása) és a meder rehabilitációja, és léteznek egymást helyettesítő, alternatívaként alkalmazható intézkedések is (pl. a tápanyag-terhelés csökkentése művelési mód váltással vagy művelési ág váltással). Az intézkedések között vannak olyanok, amelyeket általában együtt alkalmaznak (pl. a meder rehabilitációján belül a mederforma módosítása és a parti növényzónák helyreállítása stb.) – ezek az intézkedések ún. **intézkedési elemekbe** foghatók össze. Fontos gyakorlati kérdés az, hogy egy adott víztest esetében ezek közül melyeket kell megvalósítani, de sok esetben ez már a megvalósítás fázisához kapcsolódó részletes tervezés része, a vízgyűjtő-gazdálkodási tervben ezt általában nem szükséges megadni.

Összefoglalva az intézkedési program struktúráját:

Konkrét intézkedések >> intézkedésekből felépülő intézkedési elem >> intézkedési elemekből álló átfogóbb intézkedési csomag >> intézkedési csomagokat tartalmazó intézkedési program

A továbbiakban az egyszerűbb fogalmazás érdekében az intézkedéseket általános értelemben is fogjuk használni, ami érthető elemekre és csomagokra is.

A tervezés során alkalmazott intézkedési csomagokat, a hozzájuk tartozó intézkedési elemekkel az **2. melléklet** mutatja be. A mellékletben megtalálható az intézkedési elemek listája, röviden bemutatva céljaikat, majd egy táblázat részletezi, hogy a célok megvalósításához milyen részintézkedések tartoznak:

- jelenleg működő intézkedések** (EU-irányelvek és hazai jogszabályok, illetve a kapcsolódó országos programok, valamint finanszírozási források), de amennyiben ezek nem elegendők a célok megvalósításához,
- további műszaki intézkedések** és ezek várható ütemezése, végül
- további szabályozási intézkedések**, amelyek egyes esetekben önállóan is képesek hatékonyan hozzájárulni a célok eléréséhez, vagy a műszaki intézkedések végrehajthatóságát biztosítják.

Az intézkedések ismertetésekor a 2. mellékletben található információkat nem ismétljük meg, de hivatkozunk az egyes intézkedési elemek azonosítójára (pl. TA1), ami megkönnyíti a részletek visszakeresését.

Az alegység víztestjeire javasolt intézkedések a víztesteket, az állapotértékelés eredményeit és a környezeti célkitűzéseket is tartalmazó Excel táblázatban elemezhetők (**1-es melléklet**). A táblázat az egyes víztestek esetében felmerült, a jó állapot vagy a jó potenciál elérését akadályozó okok megszüntetésére alkalmas intézkedéseket tartalmazza. Vannak olyan intézkedések, amelyeket általános érvénnyel alkalmaznak, függetlenül attól, hogy a víztest a VKI szerinti állapotértékelés

alapján jó állapotban van-e, vagy sem. Ezek az intézkedések akkor jelennek meg a víztestek szintjén, ha jelentősnek számítanak a környezeti célkitűzés elérése szempontjából.

Az intézkedési javaslatok nem egyformán részletesek. Egyes esetekben az intézkedés pontosan definiálható (egyértelműen azonosítható probléma, esetleg már előkészített projekt esetén), míg máshol csak az átfogóbb intézkedési elem nevesíthető (jelezve, hogy a víztesten felmerült problémák megoldása mely intézkedési elemekkel lehetséges, de ennek részletei még nem ismertek). A 2015 után megvalósuló intézkedések csak nagyvonalúan adhatók meg, ezért általában nem is vállalkozunk a két következő tervciklus szerinti ütemezésükre, hiszen ennek pontosítása a 2015-ben, illetve 2021-ben készülő terv-felülvizsgálatok feladata lesz, az akkori gazdasági-finanszírozási háttérből kiindulva. (A víztestekre vonatkozó excel-táblában megjelenő időpontok csak tájékoztató jellegűek, és amennyiben egy víztestre több intézkedés is javasolt, az időpont a megadott intézkedések teljes végrehajtására vonatkozik, amelyeket valójában nem egyszerre hajtanak végre.)

A felsorolt intézkedések között lehetnek alternatívák, amelyeket a kiemelt „vagy” szó jelöl, és lehetnek olyan elemek, amelyek nem valósíthatók meg, pl. az Önök véleménye alapján, vagy az ezután következő részletesebb gazdasági elemzések szerint. Hangsúlyozzuk, hogy **a bemutatott intézkedési program egy tervezet**, célja az érdekeltek tájékoztatása, véleményük figyelembevétele a vízgyűjtő-gazdálkodási tervbe kerülő intézkedési program kidolgozása során. A terv a társadalmi bevonási folyamat közben is folyamatosan bővül, amelyről tájékoztatást fogunk adni. A június-július folyamán megrendezendő fórumokon, megbeszéléseken – főként a költségekre és a megvalósíthatóságra vonatkozóan - a jelenleginél több információ fog rendelkezésre állni.

Az Önök véleménye alapvetően fontos az alternatívák közötti választásban, illetve az egyes intézkedések megvalósításához kapcsolódó társadalmi-gazdasági előnyök vagy hátrányok feltárásában.

Az alábbiakban az alegység területén jelentősnek számító intézkedési csomagokat mutatjuk be. **Javasoljuk, hogy a következő leírást az 1-es és 2-es mellékletekkel együtt tekintsék át, mert egymást kiegészítő információkról van szó. Az 1-es melléklet bemutatja az alegységen található összes víztestet és az azokhoz kapcsolódó intézkedési elemeket, a 2-es melléklet a korábban említett anyag, amely magukról az intézkedési elemekről szóló részletesebb leírás. Ez utóbbi dokumentum tartalmazza az intézkedési elemek kódjait is pl. TA1, TA3, CS1), amiket az alábbi szövegben használunk.**

3.2.1. Tápanyag- és szervesanyag terhelések csökkentése

A tervezési alegység nagy részét mezőgazdaságilag művelt, kistáblás szántók tarkítják. Emiatt jelentős terhelés éri mind a felszínen kanyargó patakok vizét, mind a felszínalatti vizeket. Ezek csökkentése végett a felszíni vizek tápanyag és szervesanyag szennyezéseit és a felszín alatti vizek nitrát, illetve ammónium szennyezéseit okozó problémákkal kapcsolatos intézkedések végrehajtása szükséges.

- **Területi agrárintézkedések a tápanyagterhelés csökkentése érdekében**

A szántóterületekről származó ún. diffúz szennyezés a trágyázásnak és a nem megfelelő táblaszintű védelemnek tulajdonítható. Egyaránt alkalmas intézkedés lehet trágyázási gyakorlat megváltoztatása, a művelési módszerek módosítása, és magának a területhasználatnak a módosítása (erdősítés, gyepesítés, élőhelyek létrehozása). A dombvidéken a tápanyag-gazdálkodás mellett (a felszín alatti vizek védelme szempontjából ez a fontos) az erózió csökkentésével lehet eredményeket elérni.

Állattartótelepeken a nem megfelelő trágyaelhelyezés elsősorban a felszín alatti vizeket szennyezheti, de a felszínről lefolyó csapadékvízzel bemosódhat, amivel a felszíni vizeket veszélyezteti. Az állattartótelepek rekonstrukciójával, a megfelelő trágya elhelyezési és kezelési gyakorlat bevezetésével ezek szennyezések jelentős mértékben csökkenthetők.

Az Ipoly vízgyűjtő területen néhány nagyobb szarvasmarha és sertéstelep (Csitár, Érsekvadkert, Karancsság) található, valamint számos kisebb, magánszemélyek háztartási igényeit kielégítő állattartás is jellemző. A kisebb volumenű állattartás és növénytermesztés okozta mezőgazdasági eredetű nitrátszennyezés jellemzően a felszín alatti vizek felső részét érinti.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Nitrát Akcióprogram keretében a vizek nitrát tartalma, valamint a veszélyesség mérlegelése alapján kijelölésre kerültek a nitrát-érzékeny területek. Az akcióprogram harmadik fázisa zajlik a 2008-2011 közötti időszakban, amelynek célja, hogy a nitrát-érzékeny területeken a vizek nitrát-koncentrációja 50 mg/l alatt legyen. Ezeken a területeken bevezetésre került a kötelezően alkalmazandó „jó mezőgazdasági gyakorlat”.

A Program tartalmazza továbbá a „trágyázás jó mezőgazdasági gyakorlatát” is, amelynek során a nyilvántartott nagy létszámú állattartótelepek korszerűsítése folyamatosan zajlik. Az egységes környezethasználati engedélyköteles tevékenységi körben (IPPC Irányelv¹³ alapján) szintén előírás a nagy állattartótelepek korszerűsítése (függetlenül attól, hogy nitrát-érzékeny területen található, vagy sem).

Az erózióval szembeni védelem eszköze a *helyes mezőgazdasági és környezeti állapot* (HMKÁ) betartása, amelynek egyik fő eleme a 12 % lejtőszög feletti területeken betartandó vetésváltásra és agrár-technikai eszközök alkalmazására (szintvonalra merőleges művelés vagy talajtakarás valamely módoszata) vonatkozó szabályok.

E szabályok betartása a közvetlen mezőgazdasági kifizetések feltétele.

¹³ IPPC Irányelv: A környezetszennyezés integrált megelőzésére és csökkentésére vonatkozó Európai Unió irányelv (96/61/EK).

Nitrát-érzékeny területeken és **további az ÚMVP-ben lehatárolt területeken** ár- és belvizes, erózióval érintett területeken) az agrár-környezetvédelmi (AKG) célkitűzések megvalósulását az állam pénzügyi támogatásokkal segíti elő.

Megvalósító, költségviselő:

- Mezőgazdasági gazdálkodók (az állam, a keletkező hátrányok és a bevétel kiesés kompenzációját támogatja)

Megfelelőség:

A művelési ág- és módváltást szolgáló intézkedések a tápanyag bemosódás megfelelő csökkentésére nem elegendők sem a felszíni, sem a felszín alatti vizek tekintetében. A nagy állattartó telepek esetében 2015-ig várhatóan a korszerűsítések megtörténnek. Kisebb állattartó telepek nem megfelelő műszaki védelme is problémát okoz a felszín alatti vizekben.

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

Mezőgazdasági eredetű diffúz szennyezések közül nitrátérzékenység szempontjából a terület nagy része nem veszélyeztetett (de mindenképpen érzékeny), kivéve Litke, Patvarc, Dejtár, Bernecebaráti, Tésa, Vámosmikola és környékét.

Agrár-környezetvédelmi intézkedésekkel csökkenteni kell a nitrát szennyezés kockázatát. Meg kell határozni a műtrágya és szerves anyag kihelyezés helyes arányát és időbeli eloszlását. Szabályozni kell a növényvédő szerek alkalmazási körét. A fenti intézkedések betartását ösztönző támogatási rendszer kidolgozása szükséges.

A felszíni vizekre vonatkozóan a mezőgazdasági eredetű diffúz szennyeződésekre a terület nagyobb lejtésű részein az agrár-környezetvédelmi intézkedések, a művelési mód és ágváltás (**TA1, TA2**) megfelelőnek látszik a probléma kezelésére. A művelési módváltásra gazdaságilag reális lehetőség csak akkor van, ha olyan technológiák alkalmazására kerül sor, amelyek csökkentik a szennyező anyagok mennyiségét. Hátránya, hogy alkalmazása költségekkel jár, továbbá nem egyértelmű, hogy az erdő nem jelenik-e meg többlet-vízfogyasztóként (szakmai körökben még nem jutottak egyetértésre ebben a kérdésben). A művelési ágváltásnak másik aspektusát a piaci igények határozzák meg. Csak eladható, jövedelmező művelési ágra való áttérésnek van értelme. Amennyiben a területen kiépült technológia található adott alapanyag feldolgozására, úgy a technológia váltás költségeit és megtérülését is figyelembe kell venni.

A művelési ág váltás során nehézségként jelentkezhet a terület mozaikossága, a kistáblák elterjedése.

A művelési ágváltás (szántó - gyepek, szántó - erdő, vizes élőhelyek kialakítása) esetében előnyként jelentkezik, hogy a vizekbe jutó szennyezőanyagok mennyisége csökkenhet, azonban az intézkedés hatása egyéb hatásoktól nehezen leválasztható, számszerűsíthető. A rétek hasznosításának gazdasági feltételei ma már nem adóttak. Ha pedig a réten intenzív gazdálkodást akarunk folytatni, abban az esetben a tápanyagpótlás elengedhetetlen, és a vízminőség javulás nem biztosítható.

A mezőgazdasági diffúz nitrát szennyezés visszaszorítása, illetve csökkentése érdekében 2015-ig részben megvalósítható intézkedés 2011-ben a Nitrát Akcióprogram négyéves periódusának végéhez kapcsolódó felülvizsgálat során a nitrát-érzékeny területek módosítása. Olyan nem nitrát-érzékeny térségek átsorolása nitrát-érzékeny területté, melyek területén a korábbi, illetve aktuális vízkémiai vizsgálatok (főleg a VKI monitoring hálózat figyelő kútjaiban) a nitrát küszöbértéket meghaladó koncentrációt detektáltak.

Az intézkedéseket 2015 után a források rendelkezésre állásának megfelelően ütemezetten folytatni kell.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Az intézkedés a vízvédelmi szempontból művelési ág- és mód váltást igénylő területek meghatározásának és a támogatási rendszer átalakításának függvénye. Kiemelt feladat a nitrát-érzékeny területek felülvizsgálata, a belvíz- és erózió-érzékeny területek kijelölése, valamint ezekre a területekre a nitrát-érzékeny területek mintájára a jó gyakorlatok kidolgozása és jogszabályi rögzítése.

• **Csatornázás és szennyvízelhelyezés megoldása**

A települési szennyvizek megfelelő kezelését és elhelyezését szolgáló intézkedések célja, hogy megóvják a felszíni és felszín alatti vizeket a szennyvízkibocsátások káros hatásaitól. (Részletesebben lásd a CS1, CS2, CS3, CS4, CS5, CS6, CS7, CS8, SZ1, SZ2, SZ3, SZ4, SZ5 és PT2 intézkedési elemeket a mellékletben.)

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Az uniós irányelv alapján készült Nemzeti Szennyvízelvezetési és -tisztítási Megvalósítási Program (továbbiakban **Szennyvíz Program**) célja, hogy megoldja a 2000 lakosegyenértéknél (LE)¹⁴ nagyobb települések csatornázását és megfelelő szennyvíztisztítását. A

¹⁴ Lakosegyenérték (LE): A település egy lakosa egy lakosegyenértéket képvisel. Mivel azonban a keletkező szennyvíz nem csak emberi (lakossági), de ipari vagy intézményi eredetű is, szükség van ezeknek a szennyezőforrásoknak a számszerűsítésére is. A becsült ipari és intézményi szerves anyag terhelést az egy lakosra jutó biológiai oxigénfogyasztással osztják, és ezt, mint lakosegyenértéket hozzáadják a lakossághoz.

szennyvíztelepeknek technológiai, területi és egyedi határértékek alapján meghatározott tisztítási követelményeknek kell megfelelniük.

Megvalósító, költségviselő:

- Önkormányzat, lakosság. Az önkormányzatok számára kötelező fejlesztések megvalósítását a hazai költségvetés az EU pénzügyi hozzájárulásával ösztönzi KEOP forrásból. A lakosság és az egyéb fogyasztók a csatornadíjakon keresztül finanszírozzák a működtetést.

Megfelelőség:

A felszíni vizek esetében a Szennyvíz Program hatását tekintve a szennyvíz rendszerek bővítésével és újak létesítésével a bevezetett tisztított szennyvíz mennyisége folyamatosan növekszik, ami növeli a felszíni vizek terhelését és esetenként akadályozhatja a jó ökológiai állapot elérését.

Általánosan elmondható, hogy a településeken keletkező szociális szennyvizek - a felszíni vizek jó ökológiai állapotának elérése tekintetében fontos - tápanyag tartalma jelentősen megnövekedett az elmúlt tíz évben, amit a korábban, de többnyire még a közelmúltban létesített szennyvíztisztító telepek sem tudnak kellően eltávolítani.

A telepek mintegy harmada elavult technológiával működik, vagy az iszapkezelés megoldatlansága miatt rendszeresen szennyezi a felszíni befogadókat.

2015-ig a program- a tervek szerint - megvalósul, de figyelembe kell venni a csatornadíjakra való hatását, és a fizetőképességi problémák kezelésére megoldást kell találni (pl. szociális díjkompenzáció)

A felszín alatti vizek jó állapotának eléréséhez szükséges lehet a 2000 LE érték alatti településeken keletkező szennyvizek megfelelő kezelése is. Magyarország a **2000 lakosegyenérték alatti települések szennyvízkezelésének** megoldására megalkotta az Egyedi Szennyvízkezelés Nemzeti Megvalósítási Programját, és előírta ehhez kapcsolódóan települési szennyvíz-elhelyezési programok készítését.

Megvalósító, költségviselő:

- Önkormányzat, lakosság. Az önkormányzatok számára kötelező fejlesztések megvalósítását a hazai költségvetés az EU pénzügyi hozzájárulásával ösztönzi ROP forrásból. A működtetést a díjak fizetésével a fogyasztók (lakosság, egyéb) fizetik.

Megfelelőség:

A Szennyvízprogram előrehaladása következtében a **szennyvíziszap mennyisége** növekszik, és a jövőben egyre nagyobb mértékben növekedni fog. Gondoskodni kell a szennyvíztisztító telepekről kikerülő kezelt szennyvíziszap minél nagyobb arányú hasznosításáról, illetve

ártalommentes elhelyezéséről. A mezőgazdaságban csak megfelelően kezelt szennyvíziszap helyezhető el, a jogszabályban meghatározott módon, mértékben és területen.

Megvalósító, költségviselő:

- Szennyvíztisztító telepet működtető önkormányzat (szennyvíziszap kezelés); lakosság (csatornadíjakon keresztül)
- mezőgazdaság, energiaipar stb. (szennyvíziszap hasznosítás). Az állam a támogatási rendszeren keresztül ösztönzi a hasznosítást (KEOP, ÚMVP)

Megfelelőség:

A szennyvíziszapok megfelelő elhelyezése és hasznosítása nem megoldott, a mezőgazdasági kihelyezés közegészségügyi kockázatai (a táplálékláncon keresztül) miatt alternatív hasznosítási megoldások preferálása szükséges.

A közvetlen ipari szennyvíz és használt termásvíz bevezetéseket a kibocsátási határértékek rendszere szabályozza.

Megvalósító, költségviselő:

- A kibocsátó vállalkozások

További problémát jelentenek az **illegális szennyvízbevezetések**. A szabályozás betartása nem megfelelő, a szankciók nem kellően ösztönöznek a helyes magatartásra, a hatósági ellenőrzésre fordítható költségvetési források szűkösek.

Megvalósító, költségviselő:

- költségvetés (a hatósági intézményrendszer működtetése)

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

Kommunális rendszerbe történő **ipari használt- és szennyvízbevezetések** felülvizsgálatának (korlátozása, szükség esetén megszüntetése) megvalósulása alapvetően a szabályozás függvénye, a megfizethetőségi problémák miatt ütemezett megvalósítás indokolt, megfelelő türelmi idővel. A megvalósulás ennek függvénye, ami 2015-ig valószínűsíthető.

A nem megfelelő a tisztítási hatásfokú szennyvíztisztító telepeken (Szügy, Tar, Nógrád, Nőtincs) korszerűsítésre vagy technológiai módosításra, váltásra van szükség.

Hasonló a probléma a kisebb (300-500 m³/nap alatti) szennyvíztisztító telepeken, ahol főleg az őszi-téli alacsony hőmérséklet okozza a nem megfelelő tisztítási hatásfokot. A településeken a csapadékvizek nem megfelelő elvezetése, illetve az esetleges kivitelezési hibák miatti infiltráció a szennyvíztisztító telepeken hatásfok-romlást okoznak a tisztításban.

Az intézkedések minden esetben meglévő szennyvíztelepeket érintenek, és a vízfolyások esetében csak a kibocsátási határértékek betartatása, illetve szigorítása hozhat eredményeket. Amennyiben az adott telepek megfelelő üzemeltetés mellett sem tudják biztosítani a kibocsátási határértékeket, szükségessé válik a tisztítási technológia korszerűsítése.

Illegális szennyvízbevezetések megszüntetése hatósági ellenőrzés fokozásával elsősorban költségvetési források függvénye. 2015-ig megvalósítandó intézkedés.

További rákötések megvalósítása 2015-ig nagy valószínűséggel megvalósítható intézkedés a megfelelő szabályozás kialakításával.

A területen KEOP ill. ROP pályázati forrásból megvalósításra tervezett projektek:

- *Romhány teljes körű szennyvíz tisztításának megoldása*
- *Drégelypalánk és Hont községek szennyvízcsatornázásának kiépítése és az összegyűjtött szennyvíz bevezetése a meglévő dejtári szennyvíztisztító telepre*
- *Bánk szennyvízcsatornázása*
- *Tolmács Község szennyvíztisztítása és szennyvíz csatornázása*
- *Szennyvízkezelési beruházás Szentén*
- *Szécsényi szennyvíztisztító technológiai korszerűsítése*

Szakszerű szennyvíziszap elhelyezés és hasznosítás megoldása összehangolt intézkedésekkel (program, támogatási rendszerben a hasznosítás elősegítése) 2015-ig megvalósítható, a nagyobb arányú hasznosítás 2015 után (Ennek költsége a csatornadíjakban megjelenik, ezért az elhelyezési és hasznosítási megoldásoknál a költség-hatékonyságára is tekintettel kell lenni).

2015 utáni feladatok

Továbbra is a kommunális csatorna rendszerbe történő **ipari használt- és szennyvízbevezetések** folyamatos felülvizsgálata, amennyiben ez nem teljesíthető 2015-ig.

Pest megyei területen Perőcsény, Vámosmikola, Nagybörzsöny, Bernecebaráti, Kemence és Tésa nem rendelkezik közüzemi csatornázással, szennyvíztisztítással.

A települések mindegyike 2000 LE alatti, ezért nem részei a Nemzeti Szennyvízelhelyezési Programnak. Pályázati lehetőség e kistérség vonatkozásában a Regionális Operatív Program (ÉMOP) keretében van, egyedi szennyvíztisztítási-elhelyezési műszaki megoldás kidolgozása mellett.

A szakszerű egyedi vagy település szintű természet közeli szennyvízkezelés megvalósítását megelőzően figyelembe kell venni a települések területének szennyeződés iránti érzékenységét, mivel a fokozottan érzékeny területeken történő tisztított szennyvíz talajba és ezáltal a felszín alatti vízbe történő közvetett bevezetése az ivóvízkészletek elszennyezésével járhat. Ez szintén visszahat a lakosság által fizetendő díjakra, amennyiben a szennyeződés következtében az ivóvízellátás csak távolabbi ivóvíz kivételi helyek igénybevételével, vagy jelentős víztisztítási költségekkel lesz biztosítható.

A KEOP jelenleg a szűkös források miatt a Szennyvíz Programon felüli többletfeladatokat nem támogatja és a jövőben sem fogja. Várható tehát a 2015 utáni megvalósíthatóság, kivéve azon telepek esetében, amelyek a Szennyvíz Programban szerepelnek, de az új (bevezetendő) határértékek miatt további hatásfoknövelés szükséges.

Mivel ez növelheti a Szennyvíz Program költségét, ezért el kell érni, hogy a KEOP a lehető legköltséghatékonyabb megoldásokat támogassa, különösen 5000 LE alatt.

A szakszerű egyedi vagy település szintű természetközeli szennyvízkezelések ütemezett megvalósítása szükséges 2027-ig (forrásigény és forráslehetőségek alapján). Minimalizálni kell a zárt tárolás megoldást, mert az a legdrágább. A szakszerű egyedi szennyvízelhelyezés általában kistelepülési környezetben lényegesen kisebb teher a lakosság számára, mint a csatornázás (de még a település szintű természetközeli szennyvíztisztításnál is), mert a fizetendő díj alacsonyabb lehet a hagyományos csatornadíjnál, ezért megvalósulásukat elő kell segíteni.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

A környezeti célkitűzésekhez igazodó, felszíni vizekre vonatkozó javaslatokat az intézkedési táblázat részletezi. Kiemelendő a környezeti célkitűzés eléréséhez igazodó egyedi kibocsátási határértékek előírása. Az egyedi szennyvízkezelési megoldásokat – a környezeti feltételek konkrét vizsgálatának függvényében és mértékéig - a 6 pest-megyei kistelepülésen alkalmazni lehet.

• Települési eredetű szennyezések csökkentése jó vízvédelmi gyakorlat megvalósítása

A településeken számos olyan tevékenység folyik, amelyek közvetlen célja a települési infrastruktúra kialakítása és működtetése (települési hulladékgazdálkodás, belterületi csapadékvíz elvezetés, egyéb települési tevékenységek). A vizek állapotának javítása érdekében e tevékenységek VKI követelményeknek való megfelelését biztosítani kell. (Részletesebben lásd a TE1, TE2, TE3, PT3 intézkedési elemeket a mellékletben.)

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

2009. július 16. után nem működhet olyan hulladéklerakó, amely nem rendelkezik az irányelv követelményeit kielégítő műszaki védelemmel. Ugyanakkor nagy költségigényű és hosszútávú feladat az összes elavult hulladéklerakó rekultivációja,

A hazai költségvetés EU hozzájárulással pénzügyi ösztönzést biztosít az önkormányzatok számára a szükséges beruházások megvalósítására (KEOP, ROP-ok).

2007. október 31-én bezárt a Szécsény területén lévő lerakó, mely kapacitása alapján egységes környezethasználati engedély (IPPC) köteles lenne, de kialakítása nem felel meg a hatályos jogszabályoknak. Litke hulladéklerakójának felszámolását tervezi, mivel a hulladéktest az elvégzett környezetvédelmi felülvizsgálat eredménye szerint a talajvízben áll.

Megvalósító, költségviselő:

- Önkormányzat. Az állam a támogatási rendszeren keresztül ösztönzi a hasznosítást (KEOP)

Megfelelőség:

A hulladéklerakás olyan szigorúan szabályozott, hogy onnan jelentős mennyiségű veszélyes anyag (elvileg) nem kerülhet ki a megfelelő műszaki védelemmel létrejövő hulladéklerakók esetében. Problémát jelentenek azonban a bezárt, nem túl szigorú, előírásoknak megfelelően épített rekultiválandó lerakók, valamint az illegális hulladéklerakók.

A települési kis lerakók a hatályos jogszabályoknak megfelelően legkésőbb 2009. július 15-ig üzemelhetnek, azonban a térségben tervezett regionális hulladékkezelő rendszer várhatóan nem készül el e határidőig.

A jelenlegi jogi szabályozás szerint a **belterületi vízrendezés** az önkormányzatok felelősségi körébe tartozik, de nem kötelező feladatként.

A hazai költségvetés EU hozzájárulással pénzügyi ösztönzést biztosít az önkormányzatok számára a szükséges beruházások megvalósítására (ROP-ok).

Megvalósító, költségviselő:

- Önkormányzat. Az állam a támogatási rendszeren keresztül ösztönzi a hasznosítást (ROP-ok)

Megfelelőség:

A belterületi csapadék-víz elvezetés számos helyen megoldatlan, egyaránt veszélyeztetve a felszín alatti és a felszíni vizeket.

A települési diffúz szennyezések megakadályozására (TE3) az önkormányzatok kötelezettsége állattartási rendelet megalkotása, illetve a települési környezetvédelmi program részeként talajvédelmi alprogram kidolgozása.

Megvalósító, költségviselő:

- Önkormányzat, lakosság.

Megfelelőség: a szabályozás a települési diffúz szennyezésekre nem teljeskörű, ezért nem oldja meg a problémát.

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

A régi, szigeteléssel nem rendelkező hulladéklerakók nagy részének rekultivációja 2015-ig megvalósítható:

- Észak-Kelet Pest és Nógrád Megyei térségi hulladéklerakó rekultivációs projekt
- Kelet-Nógrádi Térségi Hulladékrekultivációs Program első ütem

A régiak helyett új hulladéklerakó kialakítása szükséges, megfelelő műszaki védelemmel.

A meglévő hulladéklerakók kárelhárítási terveinek felülvizsgálata a mai (hatékonyabb) technológiai megoldások beemelése, alkalmazása. Kárelhárítási tervekkel nem rendelkező hulladéklerakók esetében védelmi tervek készítését kell előírni, különös tekintettel a felszíni és felszínalatti vizek védelmére.

Belterületi csapadékvíz-elvezetés esetében a ROP pályázatok finanszírozásában megvalósuló eseti fejlesztések megvalósulása várható 2015-ig.

- Karancs-völgyi települések belvíz elvezetése (belterületi csapadékvíz elvezetés)
(Karancskeszi, Karancslapujtó, Karancsberény, Karancsalja, Etes)
- Belterületi vízrendezés Dejtáron
- Nógrádmegyer község belterületi vízrendezése
- A Középső Ipoly-völgy és a Litke-Etesi-dombság komplex felszíni vízrendezése

2015 utáni feladatok

A 2015-ig meg nem valósuló **rekultiváció** várhatóan 2021-ig megtörténik.

Belterületi csapadékvíz-elvezetés ütemezett és tervszerű megvalósítása 2015 utánra áthúzódik forráshiány miatt, ütemezett megvalósítás lehetséges (2015, 2021, 2027).

Belterületi egyéb diffúz szennyezések felszámolását alapvetően szabályozás jellegű intézkedések biztosíthatják. Az intézkedés megvalósulása alapvetően a szabályozás függvénye, a

megfizethetőségi problémák miatt ütemezett megvalósítás indokolt, megfelelő türelmi idővel. Ennek figyelembevételével a megvalósulás 2015 után várható.

Véleményük és tapasztalatunk szerint megfelelő környezettudatos neveléssel, az óvodák, általános iskolák körében idejében megkezdett játékos tanulással, oktatással nagymértékben csökkenteni lehet számtalan a belterületi diffúz terhelésben szerepet játszó tényezőt. Ezen intézkedések ráadásul pénzbe sem kerülnek, mindössze megfelelő iránymutatást igényel a szakemberek részéről és esetleges szabályozást az Oktatási tárcától.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

A vonatkozó javaslatokat az intézkedési táblázat tartalmazza. Kiemelt feladat a belterületi csapadékvíz-elvezetés szabályozása, programjának megalkotása és a megfelelő ösztönzési rendszer alkalmazása. Szükséges továbbá a teljeskörű „jó belterületi (vízvédelmi) gyakorlat” megalkotására önkormányzati kötelezés (és tartalmára vonatkozó szabályok) megalkotása.

- **A halastavi és a horgászati hasznosítás jó gyakorlata**

Az intézkedések célja a halgazdálkodás, a vízminőségvédelem és az ökológia szempontjainak összeegyeztetése, így az oldaltározós halastavakból történő megfelelő vízleeresztés, mint a jó tógazdasági gyakorlat része (PT1), illetve halászati vagy horgászati hasznosítású állóvizek, völgyzárógátas tározók megfelelő vízminőségének, illetve vízleeresztésének biztosítása (VG2)

A területen közel 50 kisebb-nagyobb horgásztó található. Nyári időszakokban néhány tónak erősen eutrofizálódik¹⁵ a vize, minek következtében oxigén hiányos állapot lép fel. Többségében azokat a tavakat érinti ez a jelenség, amelyek tápláló vízfolyása szinte kizárólag mezőgazdasági területen meanderezik és nem rendelkezik védősávval, megfelelő zonációval. A hegyvidéki jellegű tározóknál (pl. Királyréti, Nagyborzsönyi, stb.) vízminőségi probléma nem jelentkezik.

Felszínalatti vízminőség szempontjából kockázatos helyszín a Szécsény mellett található horgásztó. A hajdan volt bányató ma rekreációs célokat, horgászat és üdülést szolgál. Nyaranta jelentős vízminőség romlás volt tapasztalható a felhalmozódott iszap miatt. 2002-ben megvalósult a tó Ipolyból történő vízpótlásának lehetősége a közép-és nagyvizes időszakokat illetően. Azóta újabb jelentős vízminőségromlás a tavon nem állt elő.

Felszínalatti vízminőség szempontjából kockázatos helyszín a Szécsény mellett található horgásztó. A hajdan volt bányató ma rekreációs célokat, horgászat és üdülést szolgál. Nyaranta jelentős vízminőség romlás tapasztalható a felhalmozódott iszap miatt.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

¹⁵ Eutrofizálódás: Az algák, vagy magasabb rendű növények túlzott mértékű elszaporodása a vízben, a növényi tápanyagok, különösen nitrogén- és/vagy foszforvegyületek vízben való feldúsulása, a növényi tápanyagterhelés növekedése következtében.

A halastavi és a horgászati hasznosítás szabályait hazai jogszabályok rögzítik. A hazai szabályozás továbbá engedélyezési eljáráson keresztül szabályozza a vizek igénybevételével, használatával és a vízi munkákkal kapcsolatos tevékenységeket.

Megvalósító, költségviselő:

- halászati, horgászati tevékenységet végző vízhasználók. A terheléscsökkentő beruházások megvalósítására pénzügyi támogatást biztosít a Halászati Operatív Program (HOP)

Megfelelőség:

A halastavi és a horgászati hasznosításra vonatkozó szabályozásból hiányoznak a megfelelő ökológiai állapotot biztosító részletszabályok, így a nem megfelelő halastavi, horgászati hasznosítás vízminőségi problémákat okozhat a víztestben, a nem megfelelő mennyiségű vízleeresztés kockázatosá teheti az alvízi szakaszon a jó állapot fenntartását, valamint a parti sáv zavarását okozhatja.

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

A vízhasználók terheléscsökkentő beruházásainak megvalósítása szükséges (a vízminőségjavító halszerkezet telepítése és az ahhoz szükséges műszaki feltételek biztosítása stb.) A megvalósulás alapvetően a szabályozás függvénye (amely 2015-ig bevezethető), azonban a vízhasználók teherviselő képességét figyelembe kell venni (pl. megfelelő türelmi idővel stb.) Ezért az intézkedések áthúzódhatnak 2015 utánra is.

A horgászati hasznosítás alatt álló objektumoknál szemléletváltás és/vagy szabályozás útján el kell kerülni a túlzott haltelepítés és szervesanyag terhelést (etetést). Ehhez szükséges lenne az adott vízterület haleltartó képességének megállapítása. Ösztönözni kell a sporthorgászat terjedését. (A sporthorgászat kifogott állománya visszakerül a tóba, így mind a tulajdonos mind a sporthorgász érdeke a jó vízminőség megtartása)

A tervezési alegység területén halászati tevékenység nem folyik.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Jó halgazdálkodási és horgászati gyakorlat jogszabályi bevezetése, valamint a "kiszví ökológiai vízkészlet" alapján történő üzemeltetés szabályainak megalkotása szükséges.

Konzultációs kérdések a fejezetben foglaltakhoz:

Ipoly vízgyűjtő területén 3 db egységes környezethasználati engedéllyel (IPPC) működő cég található: a nógrádmarcali hulladéklerakó, Rétságon egy alumínium feldolgozó (fröccsöntő) üzem, Romhányban pedig egy kerámia termékeket gyártó üzem működik.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Vízszennyező anyagok közvetlen bevezetésének szabályozása kibocsátási határértékek meghatározásával technológiai és területi határértékek figyelembevételével, szükség esetén egyedi határértékekkel történik.

Megvalósító, költségviselő:

- Ipari szennyvízkibocsátók.

Megfelelőség:

A környezeti célkitűzések elérésére érdekében szükséges további egyedi határértékek meghatározása egyes kibocsátókra.

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

Kommunális rendszerbe történő **ipari használt- és szennyvízbevezetések** felülvizsgálatának (korlátozása, szükség esetén megszüntetése) megvalósulása alapvetően a szabályozás függvénye, a megfizethetőségi problémák miatt ütemezett megvalósítás indokolt, megfelelő türelmi idővel. A műszaki intézkedést alapvetően a kibocsátónak előírások betartásához szükséges szennyezés-csökkentési, technológiai beavatkozásai jelentik (BAT technológia alkalmazás, vagy a kibocsátott szennyvízre vonatkozó határérték betartása). A megvalósulás ezek függvénye, de 2015-ig valószínűsíthető a megvalósulás.

Kárelhárítási tervvel még nem rendelkező ipari létesítményeknél annak kidolgozása, illetve megvalósítása. Kárelhárítási tervek aktualizálása, új, hatékonyabb technológiák beépítése.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

A környezetminőségi előírásokra (elsőbbbségi anyagokra) vonatkozó új, 2008-as EU Irányelv hazai jogharmonizációja (2010-ig), valamint a környezeti célkitűzés eléréséhez igazodó tápanyagra vonatkozó egyedi kibocsátási határértékek előírása teljessé teszi a szabályozást, amely már megfelelően biztosítani fogja a megfelelő állapot elérését.

- **Termálvíz bevezetések korlátozása**

Termál/hűtővíz bevezetés a Jenői-patakba (520 m³/nap) történik.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Vízszennyező anyagok közvetlen bevezetésének szabályozása kibocsátási határértékek meghatározásával technológiai és területi határértékek figyelembevételével, szükség esetén egyedi határértékekkel történik.

Megvalósító, költségviselő:

- Termál/hűtővíz-kibocsátó.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Környezetminőségi határérték alapján való szabályozás továbbfejlesztése.

- **Utak, vasutak csapadékvíz-elvezetése**

Az intézkedések célja a közlekedési út felületéről a csapadékvízzel lemosódó TPH, PAH és nehézfémek (Pb, Cu, Zn, Cd, Ni, Cr) megfelelő összegyűjtése és kezelése (lásd ME1, PT3 intézkedés elemeket.)

Vízfolyások felett átvezető, gépjárműforgalmat lebonyolító létesítmények esetében, amennyiben az átvezetés során az út alatt padkás kialakítású ökológiai átjáró kialakításra került; a vizet kísérő természetes fásszárú vegetáció hiányában számos állat (pl. vidra) nem veszi igénybe az ökológiai átjárót. Ezáltal az ökológiai átjáró megszűnik, **nem tudja betölteni eredeti funkcióját**. Amennyiben az út mentén azonban ezzel egyidejűleg fasor, erdősáv van telepítve, előfordulhat, hogy az állat pont itt fogja megpróbálni az átkelést, veszélyeztetve ezzel a közlekedésbiztonságot is. Egyben erősíti az élőhely-feldarabolódás káros ökológiai hatásait, további fragmentációs hatások, a közutak mentén erősödő ökológiai vákuumhatás, hosszútávon pedig génsodródás, driftesedés¹⁶ alakul ki, ezzel is továbbcsökkentve a biodiverzitást.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

¹⁶ Örökletes vonások elvesztésére vonatkozik kicsi, elszigetelt populációkban vagy azért, mert történetesen egyetlen alapító tagja sem rendelkezett a megfelelő génnel, vagy mert csak kevesek birtokolták, de nem sikerült átadniuk a következő generációnak. A génsodródás az örökletes jellegzetességek jelentős átalakulását okozhatja kis közösségekben.

Konkrét EU Irányelv nincs, a terhelhetőségre vonatkozó határértékek jelentik a hatósági gyakorlat alapját.

Megvalósító, költségviselő:

- Utak, vasutak kezelője

Megfelelőség: a nem megfelelő védelemmel ellátott utak, vasutak felszín alatti vizek állapotát ronthatják, az elvezetett és nem kellően tisztított vizek pedig a felszíni vizekben (a szabályozás nem biztosítja a szükséges védelmi intézkedések megvalósulását)

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Ökológiai szempontú műszaki követelmények felülvizsgálata szükséges (jogszabály, műszaki irányelvek)

A megvalósuló fejlesztéseket biztosító támogatások feltételévé kell tenni, illetve a korszerűsítés támogatása (KÖZOP/ROP)

- **Felszín alatti vizeket veszélyeztető, ipari és mezőgazdasági eredetű szennyezett területek feltárása, kármentesítése**

Az intézkedések célja a veszélyes anyagot gyártók vagy használók lehetséges szennyezéseinek megakadályozása, (KÁ2) illetve a múltbéli környezeti szennyezések felszámolása (KÁ1). A nem megfelelő kútkiképzéssel kialakított vízutak szennyezés leszivárgását és rétegek áthatását eredményezhetik, a vízminőség romlásával, a vízbázis és a vízáadó rétegek elszennyezésével, ezért biztosítani kell ezek visszaszorítását (ME2).

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Az Országos Környezeti Kármentesítési Program keretében a feltárt szennyezések káros hatásainak csökkentése, illetve felszámolása folyik. Számos olyan veszélyes szennyezés létezik, amely nem tartozik állami felelősségi körbe. Ezek felszámolása a szennyező önkéntes jogkövetésével, vagy hatósági kényszerítő intézkedéssel történik. A kárelhárítási tervek készítésének szabályozása működik.

A sekély felszínalatti vizek kémiai állapota nagyon érzékeny az emberi tevékenység következtében fellépő terhelésre. Az Ipoly menti parti szűrésű vízbázisok olyan mértékben elszennyeződhetnek, hogy fel kell adni a termelést. (Balassagyarmat, Vámosmikola)

A karsztvíz-teszt vízminőségét a beszivárgási területen végzett emberi tevékenység is módosítja. A térség déli részén, a Duna-balparti Termálkarszt területén az utóbbi időben élénk érdeklődés nyilvánult meg termálvíz-felhasználásra alapozó gazdasági vállalkozások létesítése iránt. A

jelenlegi ismeretek alapján azonban nem állapítható meg egyértelműen a tervezett fejlesztések hatása a kitermelhető hideg és meleg karsztvizek mennyiségére.

Az Ipoly vízgyűjtő területén 6 db kármentesítési eljárás van folyamatban, melyek majd mindegyike Balassagyarmat ipari területeit érinti. Az OKKP keretén belül kármentesítési eljárás nincs folyamatban. Az Ipoly vízgyűjtő területe általánosságban véve nem mondható szennyezettnek.

Megvalósító, költségviselő:

- Szennyezett területek tulajdonosa, kezelője. Az állami és önkormányzati felelősségi körbe tartozó szennyezések felszámolására a KEOP biztosít forrásokat.

Megfelelőség

A múltbéli szennyezések felszámolása hosszú időt vesz igénybe, a károk felszámolása finanszírozási források függvénye.

3.2.3. Vízfolyások és állóvizek szabályozottságának csökkentése (Hidromorfológiai problémák megoldása)

Legjelentősebb mederbeavatkozások:

- Szécsény-Nagylóc árvízcsúcs-csökkentő tározó
- Török patak komplex rendezése, árvízi tározó létesítése
- Kétdonyi tározó kotrása
- Ipoly duzzasztói: Ipolytölgyes, Tésa, Ipolyvece, Dejtár, Rárópuszta, illetve a szlovák nemzeti szakaszon további három mederduzzasztó

Az emberi beavatkozások a vízfolyások medrére, a hullámtérre és a parti sávokra is kiterjedtek. Mindez kedvezőtlen hatást gyakorol a vizek ökológiai állapotára. Az itt bemutatott intézkedések célja – a vízjárás kivételével – a hidromorfológiai problémák megoldása, szem előtt tartva az emberi igényeket, vagyis a víztestek erősen módosított állapotának tudomásul vételét (azaz bizonyos esetekben a hidromorfológiai problémákat emberi igények miatt nem szüntetjük meg).

- **Kis és közepes vízfolyások rehabilitációja, indokolt esetben erősen módosított állapotuk fenntartása**

A vízfolyás rehabilitáció fontos eleme a megfelelő szélességű hullámtér, vagy a nyílt ártér létrehozása – ami történhet kisajátítással és/vagy földhasználat váltással (HA1). A tervezési terület jellegzetessége a dombvidéki kisvízfolyások által tagolt felszín. Gyakran szűk, meredek völgyekben futnak a patakok, melyek partvidékei az esetek nagy részében a rézsűig be vannak szántva. A legtöbb vízfolyás medre nem szabályozott, ugyanakkor a 70-es években meder rekonstrukciót hajtottak végre. A terület patakjai jelenleg jellemzően szűk, nem meanderező, trapézszelvényű mederben futnak, így a zonáció kialakulásának jelen állapotban nincs realitása. Az ártéri/illetve hullámtéri gazdálkodás fenntartásának (HA2) célja a vízfolyás mozgásterének biztosítása, illetve a vízfolyás és a mezőgazdasági terület közötti védősáv kialakítása (a szántók lehető legkisebb

mértékűre szorításával). Fontos további előny, hogy a szélesebb hullámtér kedvező a tápanyag-visszatartás szempontjából is. A növényzónák közül kiemelkedően fontos a partmenti védőerdősáv (HM3), amely a szennyezés és a gyomosodás elleni védelem mellett biztosítja azt az árnyékot is, ami megakadályozza a meder benövényesedését – hosszabb távon szükségtelessé téve az ezzel kapcsolatos karbantartást.

A dombvidéki vízfolyásokon a szabályozott trapézmeder természetes változások eredményeként válhat egyre természetesebbé, mind kereszt-, mind hosszirányban (HM1). Ennek elindításához szükség lehet kevés földmunkára, illetve megfelelő akadályok elhelyezésére. A lényeg a megfelelő tér biztosítása a meder oldalirányú mozgásához.

A parti sáv elveszíti a fászfű vegetáció gyökérszónája által biztosított stabilitását. Ennek hiányában vízfolyások esetében elvonszolódás, megnövekedett hordalékszállítás (ezáltal tározóterek feliszapolódása, heves esőzések, áradások idején esetlegesen zagyár-szerű sárfolyások stb.) alakulnak ki, csökken a mederállékonyság.

Elsősorban síkvidéken (HM2) a szűk hullámtérrel kialakított, és új töltés (jelentős földmunka) építése nélkül nem szélesíthető elsősorban hullámtérű vízfolyások esetében nincs megfelelő tér a keresztirányú medermozgások számára, így az egyenes meder változatlan marad. Itt a kisvízi meanderezés megoldható a mederfenék megfelelő kialakításával, de a középvízi meder változatossága gyakorlatilag csak mesterséges kiöblösődésekkel javítható.

Települési szakaszokon a fenti intézkedések csak a belterületi sajátságok figyelembe vételével valósíthatók meg (HM6).

Feliszapolódott medrek esetében szükséges lehet az üledék egyszeri eltávolítása a rendszeres kotrási munkálatokon felül (HM5). A jó ökológiai állapot biztosításának alapvető feltétele a rendszeres fenntartási munkák elvégzése is (HM7)

Jelentős emberi beavatkozások, mint pl. az éves fenntartási munkák (melyekre egyre kevesebb fedezet áll a kezelők (pl. KÖVIZIG, társulatok) rendelkezésére) csökkenése végett egyre jobban csökkenek. A medrek feliszapolódása, benőttsége miatt a medrek vízszállítása a kiépítési vízhozamukhoz képes folyamatosan romlik.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Az Ipoly szabályozását mindkét fél (Magyar, Szlovák) befejezettnek tekinti.

Az egyes ökológiai követelményeket hazai jogszabályok, műszaki irányelvek tartalmazzák (EU Irányelv nincs). A jogszabályok alapján a nagyvízi-mederre kezelési tervet kell készíteni, de azok jelenleg még nem készültek el.

Megvalósító, költségviselő:

- Vízfolyások tulajdonosa, kezelője. Egyes projektek megvalósítására a ROP-okból támogatás szerezhető, illetve a természetvédelmi célú projektek a KEOP-ból támogathatók.

Megfelelőség:

Jelenlegi szabályozás nem ösztönöz az ökológiai szempontok figyelembe vételére, ezért a vízfolyások rendezett, szabályozott jellege nehezen javítható. A hullámtéri/ártéri gazdálkodás (amennyiben a terület a projekt keretében nem kerül a terület kisajátításra) jelenleg csak önkéntes ÚMVP támogatással ösztönzött (eseti megvalósulást eredményez).

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

Megkezdődik a mederrehabilitáció (HM1, HM2) a mederforma és a partmenti növényzónák átalakításával és ezzel párhuzamosan a vízfolyások menti megfelelő területhasználat kialakításával (HA2), valamint ahol szükséges, ott a töltésekkel, depóniákkal szűkített árterek visszaállítása.

További feladatok a vízfolyások települési szakaszainak átalakítása (HM6) – figyelembe véve az árvízvédelmi követelményeket. A jó ökológiai állapot biztosításához szükséges az üledék eltávolítása valamint a rendszeres fenntartási munkák – mederbeli lágyszárú, parti fás szárú növényzet gondozása (HM7).

HA1: Árterületek helyreállítása

- *Célja* töltésekkel, depóniákkal szűkített árterek visszaállítása a töltések, depóniák megnyitásával, részleges elbontásával (különleges esetben új töltések építésével). Jellemzően az Ipoly-folyó mentén megvalósítható megoldás. A z intézkedés megvalósításának feltétele az érintett területeken az ártéri gazdálkodás feltételeinek megteremtése (ld. a következő HA2 intézkedést)

HA2: A földhasználati viszonyok átalakítása és fenntartásának biztosítása állóvizek és vízfolyások mentén

- *Célja* a dombvidéki kisvízfolyások menti, területeken, illetve állóvizek, tározók parti zónájában a megfelelő területhasználat kialakítása és fenntartása. Ennek része (i) a partéltől 10m szélességben a szántóföldi művelés megszüntetése, vagy (ii) a 10 m-nél szélesebb hullámtereken, nyílt árterületeken, állóvizek parti sávjában a szántóterületek arányának 30 %-ra csökkentése és ott az ártéri gazdálkodási módszerek bevezetése, a maradék területeken élőhelyek kialakítása, gyeperdőgazdálkodás bevezetése. A megfelelő területhasználati arányok kialakítása történhet kisajátítással vagy a gazdálkodó számára nyújtott kompenzációval. A megvalósítás során figyelembe kell venni a partmenti védősávok létesítésére vonatkozó HA3 intézkedést is. Az intézkedés hatékony a tápanyag-terhelés csökkentése szempontjából is.

HM1: Mederrehabilitáció dombvidéki kis- és közepes vízfolyásokon

- *Célja* a mederforma átalakítása és a part menti növényzónák helyreállítása, illetve ehhez a morfológiai feltételek megteremtése (figyelembe véve a HA2 és a HA3 intézkedést is). A változatosság javítása (kanyargósság, változatos part-viszonyok), csak a feltétlenül szükséges

földmunkával, főként közvetett módszerekkel. Fenékküszöbök, fenékgátak, surrantók felülvizsgálata és átépítése. Az üledék és az oda nem illő növényzet egyszeri eltávolítása. A mesterséges és az erősen módosított vízfolyások esetén enyhébb, a funkciótól is függő egyedi követelmények szerint, természetesen figyelembe véve a helyi sajátosságokat, mint pl. a nagymértékű mozaikosság, belterületi szűk parti zonáció.

HM5: Állóvízből az üledék egyszeri eltávolítása (vízminőség javító kotrás) vagy kezelése

- *Célja* feliszapolódott állóvizekből az üledék eltávolítása, beleértve a kiemelt üledék megfelelő elhelyezését. Speciális esetekben kedvezőbb megoldást jelenthet az üledék helybeni kémiai kezelése (ritkán alkalmazott megoldás). A tervezési területen található nagyszámú tározó többnyire jóléti, horgászati célokat szolgál. Ezen víztestek nagy részéből iszap eltávolítás létesülésük óta (70-es évek) nem történt. Időszakos, kb. 30 évenkénti iszap eltávolítás, kifejezetten javítana a vízminőségükön, Általánosságban elmondható, hogy a tározókban található iszap rétegvastagsága nagyjából 1-1,5 méter körül mozog és jelentősen terhelt foszforral.

HM6: Települési, ill. üdülőterületi mederszakaszok rehabilitációja

- *Célja* a vízfolyások és állóvizek települési szakaszainak átalakítása, figyelembe véve a speciális árvédelmi (partvédelmi) követelményeket, a rendelkezésre álló helyet, valamint turisztikai és rekreációs szempontokat.

HM7: Állóvizek és vízfolyások medrének fenntartása

- *Célja* a meder rendszeres fenntartása keretében a felesleges biomassza és laza üledék eltávolítása, a mederbeli lágyszárú növényzet és a parti fás szárú növényzet gondozása. (Az árvízvédelmi és az ökológiai szempontok összehangolásával kidolgozott módszerek szerint). Az intézkedés jelen finanszírozási kondíciók mellett nem hajtható végre.

2015 utáni feladatok

Az eddig említett feladatok folytatása, kiegészítése, végrehajtása: mivel ezek megvalósíthatósága erősen függ a rendelkezésre álló forrásoktól, ezért bizonyosan lesznek olyan feladatok, melyek 2015 utánra tolnak.

HA1, HA2, HM1, HM2 (Mederrehabilitáció síkvidéki kis- és közepes vízfolyásokon. A változatosság javítása főként kiöblösödések kialakításával, valamint a kisvízi meanderezés elősegítésével lehetséges.), HM3 (Nagy folyók szabályozottságát csökkentő intézkedések. A nagy folyók szabályozottságát meghatározó műtárgyak felülvizsgálata. Ahol ezt a hullámtér szélessége lehetővé teszi, a meder természetes fejlődésének biztosítása (az árvízvédelmi biztonság veszélyeztetése nélkül)) HM5, HM6, HM7

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Az intézkedésekkel kapcsolatos jövőbeni szabályozási feladatok (országos): A hullámtérre, ártérre, állóvizek parti sávjára vonatkozó gazdálkodás szabályainak kidolgozása. A parti sávban a jelenlegi 2-6 m-es sáv szélesség 10 m-re való felemelése szükséges, fokozatosan: kötelező és önkéntes elemek megfelelő kombinációjával. Védősávok létesítésének műszaki követelményei, figyelembe véve a fenntartás szempontjait is. Többosztályú ÚMVP agrár-támogatási rendszer kialakítása (létrehozás, fenntartás támogatása, kompenzáció). Egyes területeken források biztosítása a kisajátításra. Vízfolyások ökológiai állapotának javítására vonatkozó ökológiai szempontú műszaki

követelmények kidolgozása (jogi szabályozás, műszaki irányelvek) A ROP-okon belül elkülönített források biztosítása „komplex vízfolyás-rehabilitációs programok”-ra. Új fenntartási módszerek, előírások kidolgozása, az árvízvédelmi, az ökológiai szempontok és a műszaki lehetőségek összehangolásával.

- **Nagy folyók szabályozottságának csökkentése, a hullámtéri és a mentett oldali hatások csökkentése, a duzzasztott vagy eltereléssel befolyásolt szakaszok erősen módosított jellegének fenntartása**

Nagy folyók esetében a szabályozottság csökkentése inkább az jelenti, hogy nem építünk újabb partvédő műveket és keresztirányú műveket, hanem a széles hullámtéren belül hagyjuk a folyót magától alakulni (HM3). Ez természetesen az Ipoly határfolyóra korlátozottan lehet érvényes, hiszen a folyó tengelyvonala alkotja az államhatárt, a Párizsi Békeszerződés alapján. A nagy folyók hullámtérére vonatkozó intézkedések (HA2, HA3) megegyeznek a kis és közepes vízfolyásoknál leírtakkal.

A medermélyülés vagy tartós vízszintsüllyedés miatt szükséges a nem megfelelő vízellátottságú hullámtéri holtágak és mellékágak rendszeres vízpótlása, középvíznél magasabb vízállások idején, akár évente több alkalommal a főmederből a mentett oldalra kivezetett vízzel. Lényegében a töltésekkel beszűkített ártér ökológiai szempontból kedvező helyettesítéséről van szó (VT4). Ipolyfolyón lévő duzzasztó műtárgyak a medermélyülés folyamatát hivatottak megállítani. A folyó jelenlegi nyomvonala enyhén változik, a parti és part menti zonáció szűken megvan. Ezen terület bővítése a mezőgazdasági művelés csökkentésével megvalósítható.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Azonos az előbbi pont alatt leírtakkal.

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

HA2: A földhasználati viszonyok átalakítása és fenntartásának biztosítása állóvizek és vízfolyások mentén

- *Célja* a vízfolyások menti, rendszeresen elöntött területeken, illetve állóvizek parti zónájában a megfelelő területhasználat kialakítása és fenntartása. Ennek része(i) a partéltől 10 m szélességben a szántóföldi művelés megszüntetése. (Az Ipolyon a 10 m-es fenntartói sáv a jogszabály alapján biztosított). Ahol a fennmaradó depóniák és töltések ennél közelebb vannak a partélhez, ott legalább azokon belül, a 10 m-nél szélesebb hullámtereken, nyílt árterületeken, állóvizek parti sávjában a szántóterületek arányának 30 %-ra csökkentése és ott az ártéri gazdálkodási módszerek bevezetése, a maradék területeken élőhelyek kialakítása, gyeperdőgazdálkodás bevezetése. A megfelelő területhasználati arányok kialakítása történhet kisajátítással vagy a gazdálkodó számára nyújtott kompenzációval. A megvalósítás során figyelembe kell venni a partmenti védősávok létesítésére vonatkozó HA3 intézkedést is. Az intézkedés hatékony a tápanyag-terhelés csökkentése szempontjából is.

2015 utáni feladatok

HM3: Nagy folyók szabályozottságát csökkentő intézkedések

- *Célja* a nagy folyók szabályozottságát meghatározó műtárgyak felülvizsgálata. Ahol ezt a hullámtér szélessége lehetővé teszi, a meder természetes fejlődésének biztosítása (az árvízvédelmi biztonság veszélyeztetése nélkül). Mindez az Ipolyra nem vonatkozik, hiszen a duzzasztóművek a két állam kormányának jóváhagyásával épültek. Itt az lehet a reális cél, hogy a duzzasztóművek a folyó hossz-és keresztirányú átjárhatóságát ne akadályozzák és üzemeltetésük tökéletes összhangban legyen a vízgazdálkodási, környezet-és természetvédelmi célokkal.

HA2: A földhasználati viszonyok átalakítása és fenntartásának biztosítása állóvizek és vízfolyások mentén

- *Célja* a vízfolyások menti, rendszeresen elöntött területeken, illetve állóvizek parti zónájában a megfelelő területhasználat kialakítása és fenntartása. Ennek része (i) a partéltől 10m szélességben a szántóföldi művelés megszüntetése, vagy ahol a fennmaradó depóniák és töltések ennél közelebb vannak a partélhez, ott legalább azokon belül, (ii) a 10 m-nél szélesebb hullámtereken, nyílt árterületeken, állóvizek parti sávjában a szántóterületek arányának 30 %-ra csökkentése és ott az ártéri gazdálkodási módszerek bevezetése, a maradék területeken élőhelyek kialakítása, gyep vagy erdőgazdálkodás bevezetése. A megfelelő területhasználati arányok kialakítása történhet kisajátítással vagy a gazdálkodó számára nyújtott kompenzációval. A megvalósítás során figyelembe kell venni a partmenti védősávok létesítésére vonatkozó HA3 intézkedést is. Az intézkedés hatékony a tápanyag-terhelés csökkentése szempontjából is.

HM3: Nagy folyók szabályozottságát csökkentő intézkedések

- *Célja* a nagy folyók szabályozottságát meghatározó műtárgyak felülvizsgálata. Ahol ezt a hullámtér szélessége lehetővé teszi, a meder természetes fejlődésének biztosítása (az árvízvédelmi biztonság veszélyeztetése nélkül).

c) *jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok*

Azonos az előbbi pont alatt leírtakkal.

- **Állóvizek parti sávjának és medrének rehabilitációja**

Az intézkedés a természetes és a mesterséges állóvizekre egyaránt vonatkozik. A fent bemutatott intézkedések (HA2, HA3, HM4, HM5, HM7) az állóvizekre is érvényesek.

a) *jelenleg érvényben lévő intézkedések*

Az intézkedések alapját a vizek hasznosítását, védelmét biztosító hazai szabályok, illetve a kapcsolódó műszaki szabványok jelentik. (EU Irányelv nincs.)

Megvalósító, költségviselő:

- Állóvizek tulajdonosa, kezelője. Egyes projektek megvalósítására a ROP-okból támogatás szerezhető, illetve a természetvédelmi célú projektek a KEOP-ból támogathatók.

Megfelelőség:

Jelenlegi a szabályozás nem ösztönöz az ökológiai szempontok figyelembe vételére, ezért a rendezett parttal rendelkező állóvizek állapota nehezen javítható.

A tervezési alegység területén nagyszámú mesterséges tó, tározó található. Ezen tározók leggyakoribb hasznosítási célja a horgászat. A tározókban kiülepedett iszap a mezőgazdasági területekről történő bemosódás és a horgászat miatt nagymértékben foszfor és nitrogénformákkal terhelt. Emiatt a nyaranta gyakran algásodás és oxigén hiányos állapot lép fel.

*b) további műszaki intézkedések**2015-ig megvalósuló intézkedések*

HA2: A földhasználati viszonyok átalakítása és fenntartásának biztosítása állóvizek és vízfolyások mentén

Célja a vízfolyások menti, rendszeresen elöntött területeken, illetve állóvizek parti zónájában a megfelelő területhasználat kialakítása és fenntartása. Ennek része (i) a partéltől 10m szélességben a szántóföldi művelés megszüntetése, vagy ahol a fennmaradó depóniák és töltések ennél közelebb vannak a partélhez, ott legalább azokon belül, (ii) a 10 m-nél szélesebb hullámtereken, nyílt árterületeken, állóvizek parti sávjában a szántóterületek arányának 30 %-ra csökkentése és ott az ártéri gazdálkodási módszerek bevezetése, a maradék területeken élőhelyek kialakítása, gyep vagy erdőgazdálkodás bevezetése. A megfelelő területhasználati arányok kialakítása történhet kisajátítással vagy a gazdálkodó számára nyújtott kompenzációval. A megvalósítás során figyelembe kell venni a partmenti védősávok létesítésére vonatkozó HA3 intézkedést is. Az intézkedés hatékony a tápanyag-terhelés csökkentése szempontjából is.

HA3: Partmenti védősáv (erdősáv és/vagy füves növényzónák) kialakítása és fenntartása vízfolyások vagy állóvizek partja mentén

- *Célja* A vízpart és a szántóterületek elválasztása erdős, bokros, füves területtel a lefolyással vagy szélel terjedő szennyezések csökkentésére, a gyomok terjedésének megakadályozására. Elsősorban ott kell alkalmazni, ahol a természetes pufferzóna nem létezik vagy a HA2 intézkedéssel nem alakítható ki. Szélessége a növényzet sűrűségének függvénye, de legalább 10 m. Része lehet a töltés/depónia vagy annak mentett oldali része is. A kialakítás alapja lehet kisajátítás vagy a gazdálkodó számára nyújtott kompenzáció.

HM5: Állóvízből az üledék egyszeri eltávolítása (vízminőség javító kotrás) vagy kezelése

- *Célja* feliszapolódott állóvizekből az üledék eltávolítása, beleértve a kiemelt üledék megfelelő elhelyezését. Speciális esetekben kedvezőbb megoldást jelenthet az üledék helybeni kémiai kezelése (ritkán alkalmazott megoldás).

HM7: Állóvizek és vízfolyások medrének fenntartása

- *Célja* a meder rendszeres fenntartása keretében a felesleges biomassza és laza üledék eltávolítása, a mederbéli lágyszárú növényzet és a parti fás szárú növényzet gondozása. (Az árvízvédelmi és az ökológiai szempontok összehangolásával kidolgozott módszerek szerint).

2015 utáni feladatok

2015 előttiak folytatása

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Az állóvizek ökológiai állapotának javítására vonatkozó ökológiai szempontú műszaki követelmények kidolgozása (jogi szabályozás, műszaki irányelvek), a ROP-okon belül elkülönített források biztosítása „komplex állóvíz-rehabilitációs programok”-ra.

- **Eróziócsökkentés és vízvisszatartás (területhasználattal kapcsolatos intézkedések)**

A vízgyűjtő területhasználatával (erózió-csökkentés, vízvisszatartás) kapcsolatos intézkedések járulékos intézkedésnek számítanak, bár fontosak, hiszen az intézkedések hierarchiája szerint ezzel kellene kezdeni. A megvalósítás a diffúz terhelések csökkentésénél (TA1, TA2, TA3, TA4) jelenik meg.

- **Egyedi intézkedések**

A vízfolyások igénybe vétele, használat során olyan emberi igényeket kielégítő funkciók kerültek kialakításra, amelyek az ökológiai állapot fenntartását veszélyeztetik. Az intézkedések egy része a hosszirányú átjárhatóság és az alvízi szakasz megfelelő vízjárásának helyreállítását célzó intézkedések, így a felhagyott tározók megszüntetése (VG1), duzzasztók és zsilipek üzemeltetése (DU1, DU2), hallépcsők illetve megkerülő csatornák építése (DU3); míg az intézkedések egy másik csoportja a kikötők és hajózás ökológiai szempontú feltételeinek figyelembe vételével történő kialakítása, átalakítása (KK1, KK2).

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

A fenntartható vízhasználatra hazai jogszabályok vonatkoznak, EU Irányelv nincs.

Megvalósító, költségviselő:

- Vízfolyások tulajdonosa, kezelője, vízhasználók (erőmű, hajózás). Egyes projektek megvalósítására a ROP-okból támogatás szerezhető, illetve a természetvédelmi célú projektek a KEOP-ból támogathatók.

Megfelelőség: A nem megfelelő minőségű és mennyiségű vízleeresztés, illetve duzzasztás kockázatosá teheti az alvízi szakaszon a jó állapot fenntartását. Az alvízi, illetve a felvízi szakasz

fajösszetétele között különbség adódhat. A kikötők, víziutak a parti sáv zavartságát, a meder hidromorfológiai elváltozását okozhatják.

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

DU1: Duzzasztók üzemeltetése az alvízi szempontok, illetve a hosszirányú átjárhatóság figyelembevételével Duzzasztó csak az Ipoly-folyón található. Ennek üzemeltetését a Szlovák és Magyar fél közösen végzi.

Célja a kritikus tavaszi-nyári időszakokban a duzzasztók üzemeltetési rendjének összehangolása az átjárhatóság és az alvízi vízjárás szempontjaival. Torkolati duzzasztóknál a gravitációs kapcsolatok helyreállítása (amennyiben nem ellentétes a duzzasztás céljával). Az igény megszűnése esetén a duzzasztás megszüntetése.

DU3: Hallépcső, megkerülő csatorna építése

– *Célja* az átjárhatóság biztosítása nagy műtárgyak esetén (általában nagy folyókon lévő duzzasztóművekre vonatkozik, ahol ez az üzemeltetéssel nem oldható meg). Járulékos célja – megfelelő műszaki megoldás esetén – élőhely létrehozása is. Völgyzárógátas tározók esetében megkerülő csatorna lehet a megoldás.

Megvalósítás egyedi mérlegelés alapján, hatásvizsgálatot és költség-haszon elemzést igényel.

2015 utáni feladatok

Az intézkedéseket 2015 után is folytatni kell.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

A vízhasználatokra vonatkozó ökológiai szempontú műszaki követelmények megalkotása szükséges, oly módon hogy az az alvízi vízjárás és átjárhatóság megfelelően biztosítható legyen (ezek alapján az engedélyek módosítása szükséges).

3.2.4. Fenntartható vízhasználatok megvalósítása, a vizek mennyiségi állapotának javítása

A fenntartható vízhasználatok körébe tartozik a vízfolyásokat, állóvizeket és felszín alatti vizeket érintő vízkivételek szabályozása, a területi vízvisszatartás növelése, tározók üzemeltetése és a vízzel való takarékoság.

- **Fenntartható felszín alatti vízhasználatok megvalósítása igénybevételi határértékekre alapozva**

A fenntartható felszín alatti vízhasználatok megvalósítása alapvetően szabályozás jellegű (az igénybevételi korlátok meghatározásán keresztül), a korlátozásokon keresztül alapvetően a vízhasználó feladata a víztakarékosságot elősegítő intézkedések megvalósítása, vagy korlátozás esetén új vízkivételi helyek igénybevétele. A hőhasznosításra használt vizek minősége megengedi, hogy azt a vízkivétellel érintett vízadó összletbe visszasajtolják, ezért azok visszasajtolása kötelező. A visszasajtolásra alkalmas technológiákat Magyarországon be kell vezetni, alkalmazását támogatni kell. További feladat az engedély nélküli vízkivételek visszaszorítása a felszín alatti vizek mennyiségi védelme érdekében.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

A fenntartható vízhasználatok megvalósulását a hazai szabályozás segíti elő (EU Irányelv ezt nem tárgyalja). A hazai szabályozás előírja a felszín alatti víztestek jó mennyiségi állapotának biztosítását, és ennek érdekében víztestenkénti és ezeken belüli igénybevételi korlátok meghatározását, amelyeket a VGT-ben kell rögzíteni. Az igénybevételi korlátok meghatározására vonatkozó módszertan a VGT keretében kerül kialakításra. Kötelező előírás a hőhasznosításra használt vizek visszasajtolása. A vizek használatát szabályozó gazdasági eszköz a vízkészlet-járulék.

Megvalósító, költségviselő:

- Vízhasználók

Megfelelőség: A jogszabály lehetőséget teremt a fenntartható felszín alatti vízhasználatok igénybevételi korlátok alapján történő szabályozásra, de azok ez idáig nem kerültek kidolgozásra. A VGT pótolta ezt a hiányosságot. A termásvízkinccs gazdasági hasznosítása egyre nagyobb igény (megújuló erőforrás), éppen ezért az ökológiai szempontok erőteljesebb érvényesítésére lenne szükség. Az engedély nélküli tevékenységek is előfordulnak, kockáztatva ezzel a felszín alatti vizek megfelelő mennyiségi és kémiai állapotát, azokat a jelenlegi hatósági eszközök nem minden esetben képesek visszaszorítani. A vízkészletjárulék rendszere ott szorul továbbfejlesztésre, ahol a vízkészletek nem elegendőek a vízigények kielégítésére (pl. termásvíz)

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

Ipari és közüzemi, illetve lakossági vízhasználatoknál megfelelő támogatások segítségével és/vagy pénzügyi ösztökélő eszközök alkalmazásával víztakarékos technológiák bevezetése (FE2).

2015 utáni feladatok

Ipari és közüzemi, illetve lakossági vízhasználatoknál megfelelő támogatások segítségével és/vagy pénzügyi ösztökélő eszközök alkalmazásával víztakarékos technológiák bevezetése (FE2).

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Jelentős előrelépést jelent az, hogy a VGT érvénybe lépése után az igénybevételi korlátok a vízkivételek vízjogi engedélyezésének alapjául fognak szolgálni. Gazdasági szabályozó eszközök kialakítása szükséges a korlátossá váló vízhasználatok esetében a takarékoság ösztönzésére.

- **Fenntartható felszíni vízhasználatok megvalósítása a mederben hagyandó vízhozam figyelembevételével**

A vízfolyásokban lefolyó vízmennyiség szempontjából a kis-, a közép- és a nagyvízi állapotokat egyaránt befolyásolják az emberi hatások: vízkivételek, vízbevezetések és elterelések. Ezek megváltoztathatják a felszíni víztestek természetes vízjárását, lefolyási viszonyait, olyan mértékben, hogy az már akadályozza az ökoszisztéma működését és a jó ökológiai állapot elérését.

A fenntartható felszín alatti vízhasználatok megvalósítása alapvetően szabályozás jellegű (a mederben hagyandó vízhozam meghatározásán keresztül), a korlátozásokon keresztül alapvetően a vízhasználó feladata a víztakarékosságot elősegítő intézkedések megvalósítása, vagy korlátozás esetén új vízkivételi helyek igénybevétele. További feladat az engedély nélküli vízkivételek visszaszorítása a felszíni vizek mennyiségi védelme érdekében. A tározókat úgy kell üzemeltetni, hogy azok biztosítsák az alvízi szakaszok vízigényét, különösen a kisvízi időszakokban.

A tervezési terület dombvidéki nagyobb vízfolyásain található vízkivételeket. Az elmúlt évek tapasztalatai alapján elmondható, hogy e vízkivételek, mind a tározás mind a mezőgazdasági hasznosítás céljára nem okoznak különösebb problémát az alvízen. Természetesen hozamcsökkenést eredményez, de ezt a hatást a domboldal felől érkező felszín közeli háttérvizek kiegyenlítik. A terület vízhasználatát megfelelő intézkedésekkel érdemes lenne összehangolni, így az egymás alatt elhelyezkedő tározók egymásra hatását mind mennyiségi mind vízminőségi szempontból kedvezőbbé lehetne tenni.

További feladat az engedély nélküli vízkivételek visszaszorítása (FA3) a felszín alatti vizek mennyiségi védelme érdekében.

A természetes élőhelyek fenntartása és visszaállítása szempontjából kiemelt feladat az Ipolyszögi Égerláp természetvédelmi kezelése. A terület az Ipoly folyó medersüllyedésének köszönhetően kezd kiszáradni. Ezzel kapcsolatban meg kell jegyezni, hogy az Égerlápot tápláló vízfolyáson több tározó is van, ami a párologtatás következtében kedvezőtlenül befolyásolja az égerláp vízháztartását. Az Ipolyon ez évben fenékküszöb épül, mely az égerláp vízpótlását biztosítja. A holtágak újraélesztésének lehetőségeit is felül kell vizsgálni.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

A fenntartható vízhasználatok megvalósulását a hazai szabályozás segíti elő (EU Irányelv ezt nem tárgyalja). A hazai jogszabályok közül a Vízgazdálkodási Törvény rögzíti az alapelveket (vízigények kielégítésének sorrendjét), de hiányzik a kormány- vagy miniszteri rendelet szerinti részletezés.

Megvalósító, költségviselő:

- Vízhasználók

Megfelelőség: A szabályok túl általánosak, nem ösztönöznek kellőképp a fenntartható vízhasználatra

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Kiemelendő a mederben hagyandó vízhozam alkalmazására vonatkozó szabályok (engedélyek felülvizsgálata az új szabályozás alapján), a felszíni vízkivételek vízmegosztási tervek készítése, illetve a korlátos vízkészletekkel való fenntartható gazdálkodás gazdasági ösztönző rendszerekkel történő szabályozás megalkotása azokra a víztestekre, ahol a mederben hagyandó vízhozam nem biztosított stb.

Intézkedések készítése a haváriszerűen megjelenő vízminőség romlások esetére, továbbá a mederben hagyandó ökológiai vízigény kielégítésére vonatkozó modellezések és monitorozások kidolgozása, alkalmazása.

3.2.5. Megfelelő ivóvízminőséget biztosító intézkedések

• Ivóvízminőség-javító program végrehajtása

Magyarország 2001-ben vezette be az *Ivóvízminőség-javító Programot* az EU Ivóvíz Irányelvének végrehajtása érdekében. A távlati cél az, hogy 2013-ig az egész ország közüzemi vízellátásában felszámoljuk az egészséget befolyásoló valamennyi ivóvízminőségi problémát.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Az ivóvízminőség-javító Program végrehajtása folyamatban van. A program keretében különböző megoldásokkal (vízkezelési technológia vagy kistérségi rendszerek alkalmazása vagy áttérés másik vízbázisra) lehet a megfelelő ivóvízminőséget biztosítani.

Megvalósító, költségviselő:

- Önkormányzatok. A Program végrehajtását az állam támogatja.

Megfelelőség: költség-hatékony térségi rendszerekkel a vízellátás biztonsága javulna és a Program költségei is csökkennének, ami a vízdíjak növelését is mérsékelné.

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

Az alegységen belül az Ivóvízjavító Program további (2013-ig megvalósítandó) feladataival Nógrád megye É-i és ÉK-i része érintett. Nem történt meg Cered-Zabar-Szilapogony vízműveinek kiiktatása és a mátraszelei kútsorra való csatlakozás kiépítése.

A pest megyei térségben nem volt program szerinti teendő, a nógrád megyei térségben pedig kiépült a Pásztó-Kisbágyon közötti távvezeték, amely kiváltja Jobbágyi, Kisbágyon és Szarvasgede kifogásolt vízművét. A kisebb jelentőségű vízminőségi kifogásokat (Mátranovák, Mátraszele, Salgótarján vízhálózatán) az üzemeltető vízkeveréssel és egyéb műszaki kiváltással oldotta meg.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

A Program szabályozása megfelelő, a végrehajtás során a költség-hatékony és a készletek mennyiségi védelmét biztosító megoldások ösztönzése szükséges. A költség-megtérülés és a megfizethetőségi problémák együttes kezelését biztosítani kell!

• Ivóvízbázisok biztonságba helyezése és biztonságban tartása

Az ivóvízbázis-védelmi intézkedés célja az emberi tevékenységből származó szennyezések megelőzése, a természetes (jó) vízminőség megőrzése az ivóvíz termelés céljára kiépített vízművek környezetében és a jövőbeni emberi fogyasztásra szánt vízbázisok területén.

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

Az Ivóvízbázis-védelmi Program végrehajtása folyamatban van.

Az alegység területére eső vízbázisok:

- Diagnosztikai vizsgálat még nem kezdődött el (általában a VITUKI által előzetes becsléssel meghatározott 50 éves szennyeződés elérési idejű hidrogeológiai védőterületek, vagy korábbi tanulmányok alapján számítással meghatározott védőterületek állnak rendelkezésre): Magyaránador-Mohora Közös Vízmű, Somoskő-Vár alatti források, Nagyborzsöny-Községi Vízmű
- Diagnosztikai vizsgálat megkezdődött, de nem fejeződött be: Dejtár-Patak kútsor, Tésai Vízmű
- Diagnosztikai vizsgálat befejeződött (123/1997. Korm. rend. szerint vízföldtani modellezés alapján a védőövezetek meghatározásra kerültek, és a védőterületeket érintő ingatlan-nyilvántartási kigyűjtés megtörtént, valamint a védőterületek ingatlan-nyilvántartási

dokumentációban feltüntetésre kerültek): Szécsény-dél és Pösténypusztai Vízmű, Vámosmikola, Somoskő-Magyarbányai források, István táró

- Diagnosztikai vizsgálatot követően a védőterület határozattal kijelölésre került: ilyen az alegységen nincs

Balassagyarmati és a Vámosmikolai Vízmű a rossz vízminőség miatt nem üzemel.

Megvalósító, költségviselő:

- Víziközmű tulajdonos, szolgáltató: önkormányzat, állam. A Program végrehajtását az állam támogatja.
- Szennyezők (szennyezések csökkentését szolgáló beruházások). Egyes szennyezés-csökkentő intézkedések megvalósulását állami támogatások ösztönzik.

Megfelelőség: Még nincs mindenhol biztonságba helyezési terv (diagnosztika még folyik). A biztonságba helyezés feladatainak megvalósulása lassan halad (finanszírozás és szabályozás hiányosságai, ellenérdekek stb. miatt)

Az alegységhez tartozó felszín alatti vizek többnyire jó kémiai és mennyiségi állapotban vannak. Az alegységen mennyiségi állapot szempontjából problémás víztest a Visegrád-Veresegyháza termálkarszt (melynek alegységi arány csupán kb. 3%), melynek oka a közvetlen vízkivétel. Mivel a víztest állapotának javulása hosszú időt vesz igénybe, a jó állapot elérése 2021-re várható.

Minőségi szempontból az Ipoly-völgy sekély porózus víztest nem éri el a jó állapotot a mezőgazdaságból és településekről eredő diffúz szennyezések miatt. A célkitűzés várhatóan 2027-re lesz elérhető. A derogáció oka, hogy a felszín alatti vizek állapotának javulása hosszú időt vesz igénybe, valamint az, hogy az adott problémákra nincs jó műszaki megoldás.

b) további műszaki intézkedések

Az Ivóvízbázis-védelmi Program végrehajtásán túl nincs szükség további intézkedésre, ennek folytatása azonban elengedhetetlen.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

Lényeges feladat Ivóvízbázis-védelemre vonatkozó jogi szabályozás korszerűsítésén túl a védelmi feladatok végrehajtásában az érintettek gazdasági érdekeltiségének megteremtése, illetve az önkormányzatok korlátozásokból adódó ellenérdekelttségének megszüntetése.

3.2.6. Védett területekre vonatkozó egyedi intézkedések

Ezen fejezet tartalmazza a védett területekkel kapcsolatos speciális intézkedéseket (kivéve az ivóvízbázisok védőterületeit és a nitrát- és tápanyag-érzékeny területeket). Az intézkedések

bemutatása a védett terület-típusonként történik.

- **Védett természeti területek speciális védelme**

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

A **madárvédelmi irányelvben** foglaltaknak megfelelően hazánkban rendszeresen előforduló fajok élőhelyeit figyelembe véve kerültek kijelölésre a Különleges Madárvédelmi Területek. Az **élőhelyvédelmi irányelvnek** megfelelően pedig az élőhelyek, növény-, illetve állatfajok előfordulása alapján a Különleges Természetmegőrzési Területek kerültek kijelölésre.

Natura 2000 területen bizonyos tevékenységek végzéséhez a természetvédelmi hatóság engedélye szükséges, így többek között a gyepek feltöréséhez, átalakításához; bizonyos fakivágásokhoz, száznál több fő részvételével zajló sportesemény rendezéséhez, vagy sporttevékenység folytatásához.

A gyepterületek fenntartására vonatkozó korlátozások ellentételezésére a Natura2000 gyepterületeken gazdálkodók számára az ÚMVP kompenzációt biztosít.

Az intézkedés megvalósítása folyamatban van, az alábbi intézkedések végrehajtása szükséges a továbbiakban:

- A Natura 2000 fenntartási tervek készítésére, készítőjére és tartalmára vonatkozó szabályok megalkotása szükséges
- A NATURA 2000 területekre vonatkozóan fenntartási tervek kidolgozása is szükséges a kormányrendelet szerinti tartalommal (ezek megvalósítására az ÚMVP forrást biztosít)

Megvalósító, költségviselő:

- A Natura 2000 terület tulajdonosa, kezelője (állam, mezőgazdasági gazdálkodók stb.). Védett Natura 2000 területek visszavásárlását, helyreállítását az állam támogatja (KEOP). A gyepterületek fenntartására vonatkozó korlátozások ellentételezésére a Natura2000 gyepterületeken gazdálkodók számára az ÚMVP kompenzációt biztosít.

Megfelelőség:

A NATURA 2000 intézkedésekkel kapcsolatban a nemzeti park igazgatóságok által előkészített és később egyeztetendő anyag lesz az alap. (VT1, VT2, VT3)

b) további műszaki intézkedések

A felszín alatti vizek jó mennyiségi állapotának feltétele, hogy a felszín alatti vízkészletek hasznosítása nem okozhatja a felszín alatti vizektől függő ökoszisztémák károsodását. További műszaki intézkedést jelentenek a felszíni és felszín alatti vízhasználatok korlátozása, megszüntetése, szükség esetén felszín alatti vízpótlás a károsodott felszín alatti vizektől függő ökoszisztémák lokális rehabilitációja érdekében.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

A vonatkozó javaslatokat az intézkedési táblázat részletezi

- **Halas vizek**

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

A halak életének megóvása érdekében védelmet vagy javítást igénylő édesvizek minőségéről EU Irányelv rendelkezik, amelynek alapján kijelölésre kerültek a magyarországi „halas” vizek. A halas vizek megfelelő vízminőségének biztosítása érdekében vízszennyezettségi határértékek kerültek meghatározásra. A halas vizek vízminőségi követelményeinek biztosításához vízvédelmi intézkedési programot kell készíteni a kibocsátók szennyezés-csökkentési intézkedési tervei alapján. (Lásd VT6)

Megvalósító, költségviselő:

- Vízhasználók. A szükséges szennyezés-csökkentési intézkedések megvalósítására a Halászati Operatív Program (HOP) források igénybe vehetők.

b) további műszaki intézkedések

A jelenleg érvényben lévő intézkedések végrehajtásán túl nincs szükség további intézkedésre.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

További szabályozási intézkedés nem szükséges.

- **Természetes fürdőhelyekre vonatkozó speciális intézkedések**

a) jelenleg érvényben lévő intézkedések

A fürdővizek minőségéről EU Irányelv rendelkezik. A hazai szabályozás – összhangban az EU irányelvével – meghatározott szabályok alapján kijelöli a fürdővizeket és védőterületeit, környezetminőségi határértékeken alapulva biztosítja a fürdővizek megfelelő minőségét, és biztosítja a megfelelő tájékoztatást.

Megvalósító, költségviselő:

- Kijelölt fürdőhely kezelője, tulajdonosa.
- Vízhasználók. Egyes szennyezés-csökkentő intézkedések megvalósulását állami támogatások ösztönzik.

b) további műszaki intézkedések

2015-ig megvalósuló intézkedések

A nem megfelelő minőségű, a fürdővizek tágabb környezetét érintő intézkedések (VT7) – A szennyvízbevezetésekre és védőhely kijelölésre vonatkozó intézkedések (ez tartozik a VGT-be) 2015-ig megvalósíthatók.

c) jövőbeli szabályozási és finanszírozási javaslatok

További szabályozási intézkedés nem szükséges.

3.2.7. Átfogó intézkedések

Vannak olyan átfogó, horizontális intézkedések, amelyek a vízgyűjtő-gazdálkodási tervben foglaltak végrehajtásának intézményi, technikai, érdekeltégi feltételrendszerét teremtik meg.

Az Ipoly folyó határszakaszának felmérésére sikeres pályázatot adott be a KDV-KÖVIZIG a partner szlovák vízügyi igazgatósággal (SVPŠ.p.OZ. BB). Ez a meder felmérésén túlmenően a természeti értékeket, a vízbázisokat és a potenciális szennyezőforrásokat is tartalmazza, tehát mindazt amivel meg lehet kezdeni a VKI szerinti tényleges vízgyűjtőgazdálkodási terv elkészítését.

• Vizsgálatok

Szükséges a **stratégiai környezeti vizsgálati** eljárás módosítása oly módon, hogy az egyes tervek, programok vizsgálata térjen ki tervben megfogalmazott célkitűzésekre gyakorolt hatásokra is. A **környezeti hatásvizsgálati** eljárásban a vízgyűjtő-gazdálkodási terv szempontok érvényesítésének biztosítására kell új elemeket bevezetni.

Környezetvédelmi felülvizsgálat kezdeményezése a tervben megfogalmazott, víztestekre vonatkozó környezeti célkitűzések elérése érdekében különösen ott indokolt, ahol a környezetminőségi határértékek elérését több kibocsátó vagy környezethasználó tevékenysége befolyásolja, vagy a terhelést okozó nem ismert.

• Engedélyezés

Alapvető feladat a hatósági munka fejlesztése. A környezet-, természet- és vízügyi jogszabályok összehangolása szükséges a hatósági munka hatékonyságának növelése érdekében (átfedések, ellentmondások, hiányosságok felmérése, jogszabályok módosítása, szükséges végrehajtási rendeletek vagy ajánlások kidolgozása). Az érintett hatóságok többletfeladatainak ellátásához (engedélyek felülvizsgálata) a személyi és tárgyi feltételeket biztosítani kell.

• A szükséges információk rendelkezésre állásának biztosítása

A tájékoztatás és nyilvánosság biztosítása érdekében vízügyi információs rendszert fejleszteni szükséges. Víz Keretirányelv végrehajtásához kapcsolódó monitoring és informatikai rendszerek fejlesztését az EU támogatja (KEOP források).

Bővíteni kell a mérési hálózatot és meg kell erősíteni a kibocsátók ellenőrzésére kialakított önkontroll rendszert. Megbízható és elegendő mérési adat hiányában az intézkedések nem tervezhetők kellő biztonsággal.

A monitoring-hálózat bővítésének fejlesztési forrásigényét, a monitoring és információs rendszerek üzemeltetésének többletköltségét a költségvetésben biztosítani szükséges.

- **Költségmegtérülés elvének érvényesítése**

A költségmegtérülés és a „szennyező fizet” elvének érvényesítése a VKI alapkövetelménye. A cél az, hogy a vízzel kapcsolatos árpolitika a készletek hatékony használatára ösztönözzön és biztosítsa a különböző vízhasználatok megfelelő hozzájárulását a vízi szolgáltatások költségeinek megtérítéséhez. A vízszolgáltatási díjak a pénzügyi költségmegtérülést csak részben biztosítják, ezért szükséges a víziközművek árszabályozásának megalkotása (új víziközmű törvény: az elmaradt pótlások finanszírozásának, a szolgáltatás pénzügyi fenntarthatóságának biztosítása). A mezőgazdasági vízszolgáltatás (állami, társulati) pénzügyi fenntarthatóságának javítására szolgáló díjképzési rendszer kialakítása is a közeljövő feladata, de az ütemezést a jövedelemtermelő képesség határozza meg. A vizeket veszélyeztető tevékenységet folytatók felelősségbiztosításának (környezeti biztosíték) bevezetése is javasolt az esetleges szennyezések felszámolásának megkönnyítésére. A vízkészlet-járulék rendszer továbbfejlesztése a már jelenleg korlátos készletek vonatkozásában fontos, a vízkészletek fenntartható kihasználása, az erőforrás költségek biztosítása érdekében

- **Képességfejlesztés**

A Víz Keretirányelv (60/2000/EK) alapján a tagállamoknak biztosítaniuk kell az összes érdekelt fél bevonását nemcsak a vízgyűjtő gazdálkodási tervek elkészítésébe, felülvizsgálatába és korszerűsítésébe, hanem az irányelv teljesítésébe is. Ezt a folyamatot segíti a tervezés során felállított Vízügyi Információs Központok működtetése. A megfelelő tájékoztatás érdekében a víztestekre vonatkozó adatok (állapot, főbb terhelést okozók) nyilvánosságra hozatala szükséges mindenki számára könnyen elérhető és közérthető módon.

A kutatás-fejlesztés és innováció területén elő kell mozdítani a vízhatékony ipari technológiák és víztakarékos öntözési eljárások kidolgozását és elterjesztését.

Kiemelkedő fontosságú különböző **oktatási, képzési formák** kialakítása: hidrológus szakképzés fejlesztése, szaktanácsadás fejlesztése, demonstrációs projektek megvalósítása:

4 Hogyan küldheti el véleményét?

Ehhez a konzultációs anyaghoz vagy a hozzá tartozó, júniusban nyilvánosságra hozandó terv tervezetéhez 2009. július 31-ig lehet írásban hozzászólni a www.vizeink.hu honlapon keresztül a „Véleményezze” fórum menüpont alatt.

A honlapon közzétett dokumentumokról és a megnyitott témákról nem kézírással készített postai úton eljuttatott levélben is véleményt formálhat, amelyet a következő címen fogadunk: ÖKO Zrt. 1253. Budapest, Pf. 7. A leveleket beszkeneljük és feltesszük az adott témához kapcsolódó vizeink.hu fórumunkra.

Amennyiben további információra van szüksége a tervezéssel kapcsolatban, kérjük, tekintse meg a www.vizeink.hu honlapra feltett további dokumentumokat is (a dokumentumtárban)!

További információk a projektről: www.vizeink.hu

A Víz Keretirányelvről többet megtudhat a www.euvki.hu oldalról